

BUITEN

11^E JAARGANG N^O. 4.

ZATERDAG 27 JANUARI 1917.

Foto C. Steenberg.

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR. DE VOORGEVEL VAN HET WAAGGEBOUW.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE BELANGWEKKENDE GESCHIEDENIS VAN MEVROUW BOLFAME, DOOR GERTRUDE ATHERTON (4)	BLZ. 38
WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR, DOOR N. BEIJDERWELLEN JR. (GEÏLLUSTREERD)	BLZ. 37, 40—44
„T IS ERG MET DE MEIDEN!”, DOOR F. W. DRIJVER	BLZ. 43
„ALTIED HOGER”, DOOR A. F. VAN BEURDEN	„ 44
EEN ZEER INTERESSANTE PLANT, DOOR E. TH. W., (GEÏLL.)	„ 45
BOEKBESPREKING, DOOR J. K. BUDDE	„ 46
AMSTERDAM IN AUGUSTUS 1853, DOOR BISMARCK'S BRILBEKEKEN, DOOR S.	„ 46
EEN REISJE IN 1762, DOOR F. W. DRIJVER, (GEÏLL.)	BLZ 46 EN 47
HET AMERIKAANSCH DUEL, DOOR EWALD GERHARD SEELIGER (10)	BLZ. 47
DE INSTORTING VAN DEN ST. PIETERSBERG BIJ MAAS-TRICHT. ILLUSTRATIE	„ 48

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

De uitgevers verzoeken beleefdijk dit blad te noemen als men naar aanleiding van eene advertentie, een aanvraag of een bestelling aan een adverteerder doet.

De belangwekkende geschiedenis van Mevrouw Balfame

(4) DOOR GERTRUDE ATHERTON.

HET was karakteristiek voor Mevrouw Balfame's goed geordenden geest, dat haar voornemen om haar man te vermoorden zich heelemaal niet naar den voorgrond drong in dit unieke en verleidelijke uur. Zij had nooit ook maar een vluchtige gedachte gewijd aan hertrouwen, en haar denkprocessen maakten geen salto mortales. Doch zij was bereid zich „te laten gaan”, terwille van de ervaring; voor het eerst in haar twintig jarig huwelijksleven liep zij in een lommerrijke donkere laan met een man, die haar lief had en die er rond voor uitkwam. „Zou dat werkelijk zoo zijn?” Zij keek met nieuwsgierigen blik naar hem op.

„Zou wát zoo zijn?”

„Ik bedoel: zou 't werkelijk liefde zijn?”

Hij lachte onwelluidend. „Het verwondert me heelemaal niet dat je dat vraagt — jij, die evenmin weet wat liefde is als wanneer je een schipbreukeling waart, die op zijn tiende jaar op een onbewoond eiland was terecht gekomen. Maar dat doet er niet toe. Ik heb een zaadje geplant. Het zal wel ontkiemen. Denk er telkens nog eens over. Dat ben je aan mij — en aan jezelf verplicht. Ik weet dat je over zes maanden van David Balfame gescheiden zult zijn, en dat je mij zult trouwen zoo gauw de wet het toelaat.”

„Nooit! Nooit!” Zij lachte, doch nu met al de vroolijke behaagzucht der jeugd, en niet enkel met den schim van haar eigene.

Zij kwamen aan het hek der Balfames, wier huis met den voorgevel naar de laan en een groote straatlantaren gekeerd stond. Zij plaatste het hek tusschen hen met een vluggere beweging dan zij gewoonlijk maakte en stak haar hand uit.

„Nu geen verderen onzin! Als ik jong en vrij was — wie weet wat er dan nog gebeurde. Maar — maar — nu ik tweeënveertig ben!” Haar stem haperde, doch zij bracht het eruit. „En ga nu naar huis, en denk aan al de aardige meisjes die je kent en kies er maar vlug een uit. Ik zal het trouwgebak maken.”

„Dacht je dat ik niet wist hoe oud je was? We zijn hier in Elsinore met vijfduizend inwoners. Toen jij en ik geboren werden — uit fatsoenlijke ouders — telde het heele Brabant district er weinig méér.”

Hij deed geen poging het hek te openen, doch bracht haar hand aan zijn lippen. Zelfs in dat supreme oogenblik was hij zich bewust van een zekere spijt, dat het zulk een groote hand was, en hij maakte een plotselinge beweging met het hoofd toen hij deze onaangename gedachte van zich afzette.

„Ik zal nooit veranderen,” zeide hij. „En je moet er over denken, telkens over denken. Ga nu naar binnen. Ik zal hier blijven staan tot je binnen bent.”

„Wel te rusten.” Zij liep het pad af, zichzelf afvragend of haar rijzige, slanke gestalte er even lenig uitzag als zij zich voelde. De spiegel had haar dikwerf verrast met de mededeeling, dat zij er heel anders uitzag, dan haar gedachtenbeeld van zichzelf. Ook

vroeg zij zich met eenige humor af, waarom nooit iemand haar blijkbaar duidelijk zichtbare bekoorlijkheden eerder ontdekt had.

Toen zij in haar slaapkamer was, en electriciteit de zachte stralen der straatlantarens verving, die door zachte en fluisterende bladeren schenen, vergat mevrouw Balfame Dwight Rush en alle andere mannen, behalve haar eigen man.

Zij nam het fleschje uit haar tasch en bekeek het aandachtig. Een oogenblik fronste zij het voorhoofd, en de groote, oppervlakkige, grijze oogen, die steeds, tenminste door haar eigen sexe, zoo bewonderd werden, werden donker van misnoegen. Per slot van rekening was zij toch nog een knoeister. Hoe moest zij het goedje toedienen? Zij zocht in haar geheugen, doch de terloopsche opmerking van Dr. Anna, minstens twee jaar geleden, had geen weerklank nagelaten. Een druppel in zijn koffie of eieren kon wel eens te weinig zijn. Zoo zij er meer in deed, zou hij misschien de vreemde bestanddeelen proeven.

Zij deed de kurk eraf, en rook aan het fleschje. Het was reukeeloos maar was het ook smakeloos?

Klaarblijkelijk was er geen andere manier om zich hiervan te vergewissen dan door er de proef van te nemen op meneer Balfame. En zelfs al was het smakeloos dan kon het zijn bloed misschien doen gisten, zijn gezicht doen opzwellen, of zijn aderen doen barsten — zij herinnerde zich de verhalen van Dr. Anna over „interessante gevallen.” Daarentegen kon één droppel hem hevig onpasselijk maken, waardoor de verdenking van den eersten den besten dokter kon opgewekt worden.

Zij moest voorzichtig te werk gaan. Moord was een van de schoone kunsten. Zij die hem beoefenden en faalden, volgden het slachtoffer of brachten de rest van hun leven door binnen gevangenis muren. Naar schatting liepen er duizenden over de aarde rond, zonder verdacht te worden of in angst te leven, kalm en tevreden-verachtelijk neerziend, zooals de grootmeesters in iedere kunst dit doen, op hen die faalden of „den boel verknoeiden”. Mevrouw Balfame erkende tegenover zichzelf met trots dat haar levensrol een succes was.

Er zat niets anders op dan te wachten. Zij moest wachten tot zij weer eens een gezellig praatavondje met haar wetenschappelijke vriendin had en haar dan op het apropos van vergiften brengen. Ja, dat was waar ook, dat maakte een andere voorzorg dringend noodzakelijk.

Zij ging naar de kast in de badkamer, goot het kostbare vocht over, vulde het fleschje met water en deed het weder in haar tasch. Morgen of overmorgen zou zij stilletjes even bij Dr. Anna aangaan, en het weder in zijn geheime bergplaats zetten. Het gif verborg zij op de bovenste plank van de badkamerkast.

Met weerzin — want zij was stipt en deed alles altijd volgens vaste methoden — schikte zij zich in het vooruitzicht dat David Balfame dus nog eenigen tijd langer zou moeten doorbrennen op de planeet, die hij tot zulk een oneer had gestrekt. Zij ging naar bed, kroop in het verste hoekje weg, doch viel bijna onmiddellijk in slaap.

[III.]

Veertien dagen gingen voorbij vóór mevrouw Balfame gelegenheid vond om eens met Dr. Anna te praten.

Des Zaterdagmiddags had de „fine fleur” van Elsinore de gezellige gewoonte om naar het Clubgebouw te gaan, een gebouw in den stijl van een bungalow, met breede varandas, een groote centrale hal, verscheidene kleinere vertrekken voor hen, die liever kaartten dan dansten, een privé-buffetkamer, een tennisbaan die in den winter onder water werd gezet om schaats op te rijden — en een golfbaan. Het lag op een mooi punt ongeveer een uur van de stad, met bosschen op den achtergrond, en van de hoogere heuvels kon men nog net even den grijzen Atlantischen Oceaan zien.

De jonge, ongehuwde coterie, die iederen avond in het Clubgebouw of in de groote kamers van particuliere huizen danste, zou graag des Zaterdagmiddags ook de middenhal voor zich opgeëischt hebben doch hiertegen verzette zich mevrouw Balfame beleefd maar vastberaden. Het was mogelijk dat zij een behoorlijke sexe-ijdelheid miste, doch zij was te trotsch en te rechtvaardig om het aan te zien dat haar eigen generatie op zijde werd gedrongen door jongemensen zonder meer. Daar zij zelf geen kinderen had, schokte het haar begrip van juiste verhoudingen, als zij de dienstbaarheid van ouders en het egoïsme der jeugd aanzag. Een van de gunstigste resultaten van haar kalme vastberadenheid, was, dat zij en haar vriendinnen alle voorrechten van de Club genoten wanneer zij dit wilden, en dat een vrij groot aantal van de mannen van hun eigen generatie hun aandacht niet enkel wijdden aan het buffet doch er ook heen kwamen, en met hunne buurvrouwen dansten. De jongelui haalden den neus op, doch daar mevrouw Balfame de Club had opgericht, en zij allen al even hulpeloos waren onder haar onverzettelijken wil en handige leiding, dachten zij nooit een oogenblik aan openlijke opstandigheid.

In den loop dier veertien dagen had mevrouw Balfame listiglijk het fleschje weder op zijn plaats gezet, toen de onverschillige Cassie, het dienstmeisje van Dr. Anna, de zitkamer ter harer beschikking had gelaten, terwijl zij een briefje schreef, waarin zij Dr. Anna herinnerde aan de beloofde lijst van oorlogslectuur, er schalksch bijvoegend, dat zij geen tijd kon verknoeien in de wachtkamer van een doctor, die het druk had. Het feit was echter, dat dokter Anna op dit tijdstip zeer moeilijk te benaderen was. Er heerschte een typhusepidemie in het district, en vooral onder de kinderen. Op den derden Zondag na het onderbroken souper

echter, toen mevrouw Balfame naar de Club reed met de auto van haar vriendin, mevrouw Battle, vrouw van den president van de Elsinore-bank, zag zij dr. Anna met haar kleine auto een zijweg inrijden. Met een vriendelijk excuus liet zij haar gastvrouw in den steek, sprong in den Humber, en beval haar vriendin vroolijk, om te keeren en naar de Club te rijden.

„Vanmiddag neem je nu eens rust,” zeide zij gebiedend. „Anders ben je heelemaal op, als je patienten je het meest noodig hebben. Je ziet er nu al uit alsof je dood-op bent. En ik wil je ook wel eens voor mij hebben. Dat gaat tegenwoordig zoo moeilijk, dat ik er al over gedacht heb me ziek te houden om je te dwingen me te bezoeken.”

Dr. Anna keek haar schitterende vriendin aan met een uitdrukking van stomme dankbaarheid en aanbidding. Zij was honderd procent meer waard dan deze gezellin van haar veertig jaar, doch zij zou dit nooit weten. Zij beschouwde Enid Balfame als een van de über-vrouwen der aarde, verdwaald in het Elsinore-wereldje. Zelfs niettegenstaande het feit, dat mevrouw Balfame haar eigen huiswerk had gedaan, was zij er toch in geslaagd er opvallend en verzorgd uit te blijven zien. Haar haar werd netjes gekapt voor dien dag voor zij naar lagere sferen afdaalde, en haar aardige katoenen japonnetje werd half bedekt door een wit schort, even smetteloos wit als haar mollige, bloote armen.

En sedert de leidster der Elsinore-kringen „veel geleerd” had, was zij van een elegance, die slechts heel, heel weinig verschilde van die der dames, die geboren waren om een rol te spelen in hooger levenssfeer. Haar mooie bruine haar, dat in New York geonduleerd werd, en dat onderaan haar langen hals was opgerold, deed haar profiel op z'n voordeeligt uitkomen. Als alle navolgers der groote wereld, hechte zij veel waarde aan haar profiel. Steeds wanneer dit mogelijk was, werd het omlijst door een grooten hoed met omkrullenden rand en afhangende veeren. Haar kostuumrokken gaven haar een deftig en voornaam voorkomen in de straten van Elsinore (en in de treinen tusschen Elsinore en New-York); en haar keurige witte onderlijfjes en „robes-princesse” voor kouder weer, verhoogden hare liefelijke vrouwelijkheid. Bij avondfeesten droeg zij onveranderlijk zwart, dat om den hals kuisch uitgesneden, en gedrapeerd was met een wuivenden sjaal.

De arme dokter Anna, die van haar geboorte af een buitengewoon alleedaagsch gezicht had gehad, aanbade schoonheid; bovendien maakte een zekere geestelijke druk, waarvan zij zich geheel onbewust was, dat zij in Enid Balfame haar hoogste ideaal van vrouwelijkheid vond. Zij zag er zelf nooit keurig uit, en had altijd haast; en de rust en kalmte en zachte waardigheid, die er van dit begaafde wezen uitgingen, bekoorden en verwikten haar tegelijk. Dat mevrouw Balfame alles aannam wat haar aanbidders hadden aan te bieden, en er niets voor terug gaf, verhoogde haar waarde slechts. Zij kende de ontschatbare waarde van het voetstuk, en terwijl haar wondervolle glimlach zich op goed gekozen oogenblikken liet zien, deden haar groote voeten dit zoo weinig mogelijk.

Dr. Anna, die nooit door mannen gezocht was, en er te veel ziek in bed had gezien om nog één romantische illusie over te hebben, gaf aan deze levensvriendin, wie de jaren slechts beroerden om haar te verbeteren en die nooit ziek was, de hondentrouw en liefde, die een zeker type van mannen geeft aan de onbereikbare vrouw. Dit vermaakte mevrouw Balfame soms, doch het moet toegegeven worden, dat zij geen misbruik maakte van de blinde toewijding van dr. Anna, of van hare andere talloze bewonderaars. Zij was veel te trotsch om de menschen te „gebruiken.”

Zelden sprak mevrouw Balfame over haar huiselijke aangelegenheden, zelfs niet met dr. Anna, doch deze intiemste harer vriendinnen giste wel, dat haar leven met haar echtgenoot ondragelijk begon te worden. Natuurlijk was zij huisdokter bij de Balfames; zij had David Balfame heengeholpen door eenige aanvallen van maag-aandoening, waarvan de oorzaak niet ver te zoeken was.

Doch niettegenstaande veel onechts in haar wezen, was Enid Balfame toch van nature een echte vrouw; reeds veertien dagen lang had zij er naar verlangd, over Dwight Rush te praten. Nu was het oogenblik gekomen om een onschuldig verlangen te bevredigen, onderwijl zou zij scherp uitzien naar een gelegenheid om hooger spel te spelen.

„Anna” zeide zij, terwijl zij snel den mooien weg afreden, „vrouwen houden zooveel van me, en bewonderen me zoo, en ik ben ook tamelijk knap, en zie er ook nog tamelijk jong uit; wat denk je wel, dat de reden is, dat de mannen niet verliefd op me worden? Dave zegt, dat de helft van de mannen hier in de stad intiem is met die meisjes van de telefoon en telegraaf en die bezitten toch maar knapheid van een wel erg vulgair genre. . . .”

„Enid Balfame!” Dr. Anna's adem stokte van ontzetting. „Noem jij jezelf in één adem met die sletten? Wat is er in je gevaren? Mannen zijn nu eenmaal mannen. Natuurlijk laten zij vrouwen als jij met rust.”

„Maar ik heb toch meer dan hooren fluisteren over enkele van onze goede vriendinnen-vrouwen van onzen leeftijd, en dus geen malle bakvischen, en die nog wel in onze coterie zitten. Waarom gaan Mary Frew en Lottie Gifning zoo vaak naar New-York? Dave zegt, dat vrouwen uit dergelijke suffe plaatsjes als Elsinore niet alleen naar New York gaan om hun minnaars daar te ontmoeten, maar dat sommigen van hen in stad de vrouwen zijn van millionaires, of de vrouwen voor overdag van allerlei mannen die geld genoeg hebben om er twee menages op na te houden. Het is een vreeselijke wereld en ik vraag nooit naar bijzonder-

heden, maar het feit blijft bestaan, dat Lottie en Mary en nog een paar anderen evenveel partners onder de jonge mannen hebben bij het dansen als de meisjes, en ik kan me heel goed enkele los daarheen geworpen gezegden herinneren, dat ze wel verder konden gaan als ze dat wilden.”

„We leven in een land waar men steeds haast heeft,” merkte dr. Anna droog op. „De mannen verspillen geen tijd met het najagen van de knapste aller vrouwen, als ze eenmaal overtuigd zijn, dat „er niets van te halen valt,” om de klassieke uitdrukking te gebruiken. Jongelui, die door de natuurwet gedreven worden om een gezellin te zoeken, zullen een meisje, dat niet om hen geeft, vervolgen, maar mannen, die na hun werkdag omzien naar een beetje amusement, doen dat niet. Jij, jij ziet er zoo koud en kuisch uit als Caesar's vrouw. Ze zouden geen vijf minuten aan jou verspillen.”

„Dat zei hij ook — dat ik op Caesar's vrouw leek —”

„Enid!” Dr. Anna liet het autotje stilstaan en wendde zich tot haar vriendin, met een strengen trek op haar moede gezicht.

„Enid Balfame! Heb je een man je het hof laten maken?”

„Nee, tóch niet.” Mevrouw Balfame wierp het hoofd in den nek, en werd boos. „Maar onlangs op een avond, toen ik bij jou vandaan kwam, kwam meneer Rush me voorbij en bracht me naar huis. Hij benam me bijna den adem door me te vragen me te laten scheiden en hem te trouwen, maar hij had te veel respect voor me om me het hof te maken.”

„Dat zou ik ook hopen. Die jonge zot!” Maar toch was dr. Anna onuitsprekelijk opgelucht. Zij was wee geworden bij de gedachte, dat haar afgod wellicht zou blijken te zijn als andere vrouwen, wier geheimen zij alleen kende. „Wat zei je tegen hem?” vroeg zij nieuwsgierig, terwijl zij heel langzaam verder reed.

„Wel, dat ik me voor niets ter wereld wilde laten scheiden.”

„En je bent heelemaal niet verliefd op hem?” vroeg dr. Anna nieuwsgierig. Mevrouw Balfame lief haar zilveren, oppervlakkigen, onbezorgden lach hooren. Hij had kunnen komen vanuit de eerste de beste passerende auto vol jonge meisjes. „Ja, dat moet je denken! Dat soort zotternij heeft me nooit erg geïnteresseerd. Natuurlijk moet ik bekennen dat mijn ijdelheid gestreeld was, maar ijdelheid is geen liefde, bij lange na niet.”

Dr. Anna keek naar het zuivere, koude profiel, de groote, koude, grijze oog en lachte. „Moed had hij zeker, de arme drommel! Het zal gekomen zijn door . . . neen, er was toen geen maan. Dan zal het de suggestie geweest zijn van dat oude Minnaarslaantje, de Elsinore-laan. Maar als je wilde dat mannen je het hof zouden maken, dan kon je ze bij dozijnen krijgen. Niets gemakkelijker voor knappe vrouwen van iederen leeftijd, die willen dat hun het hof gemaakt wordt. Wat Rush aangaat —” zij aarzelde, en voegde er toen edelmoedig bij, „hij heeft een toekomst, geloof ik, en zou je ergens anders mee heen kunnen nemen.”

„Overal anders dan in Elsinore zou ik me voelen als een visch op het droge. Ik lijd niet aan zelfbegoocheling. Tweeëntwintig is niet jong meer — dat wil zeggen, het is lang over den leeftijd dat men zich aanpast, tenzij een vrouw haar leven reizende heeft doorgebracht, en het gevuld heeft met afwisseling. Ik houd van Elsinore als een kat van het haardkleedje. En ik kan binnen het uur New York bereiken. Ik zou dit het ideale leven vinden, als ik tweeduizend dollar per jaar meer te verteren had, en. . . en. . . .”

„Als David Balfame ergens anders zat! Jammer dat Sam Cum-mack geen handelsreiziger van hem gemaakt heeft inplaats van hem hier neer te plakken.”

„Hij heeft nooit ergens anders belang in gesteld dan in de politiek. Maar ik maak me overigens om hem heusch niet druk,” voegde zij er luchtig bij. „Ik heb hem erg goed gedresseerd. Per slot komt hij nooit koffiedrinken, en bemoeit hij zich heel weinig met wat ik doe, hij gaat iederen avond kort na 't eten naar de Elks, en zodra hij in bed stapt, valt hij in slaap. Hij snorkt zelfs niet. En hij kan tamelijk goed tegen zijn glaasje. Ik geloof, dat je, als je tweeëntwintig jaar getrouwd bent, moeilijk méér verwachten kunt. Ik heb altijd opgemerkt, dat als 't niet 't eene is, dan is 't wat anders.”

„Goeie God! Ik wou dat hij zijn nek brak.”

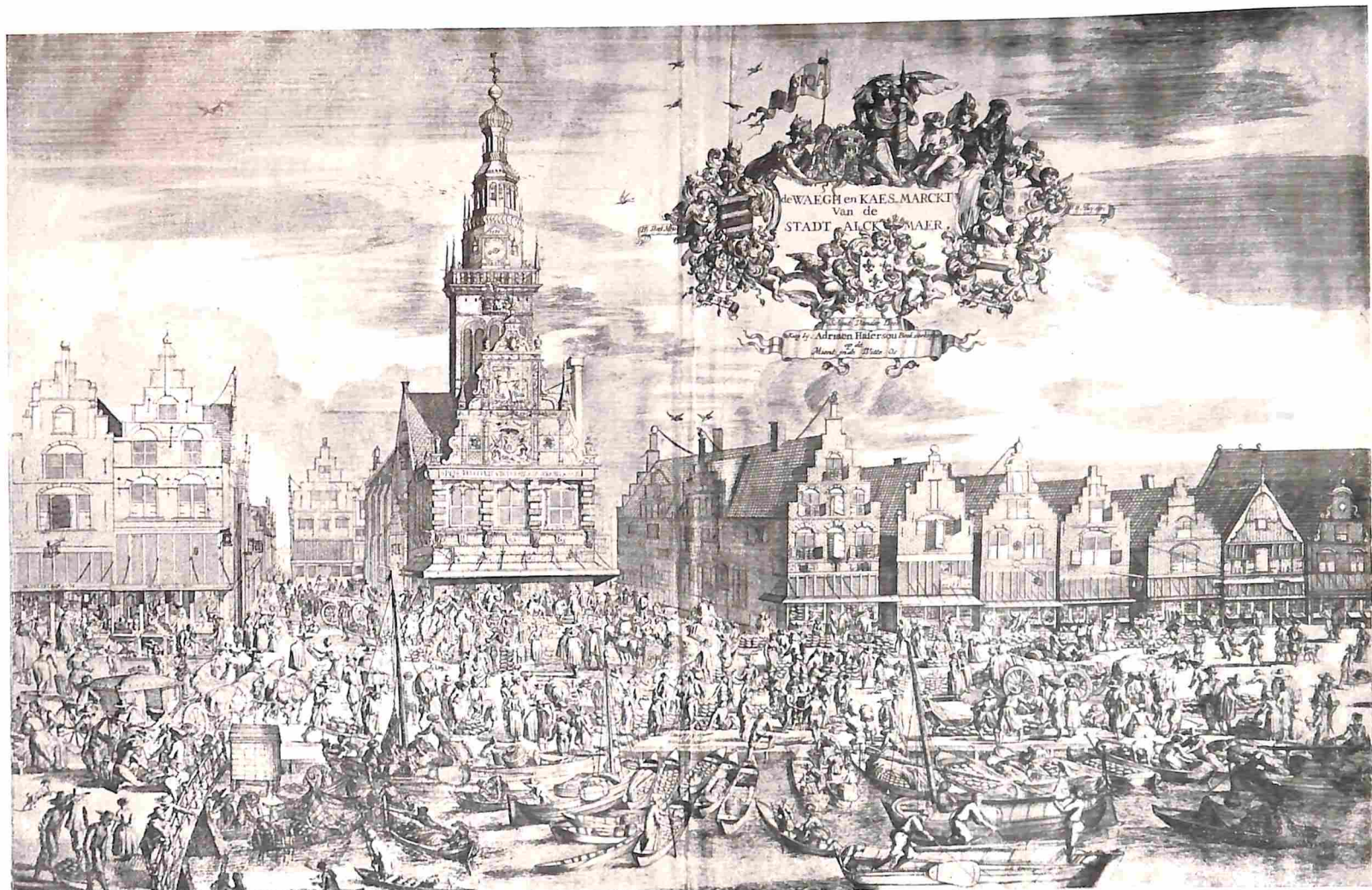
„O, Anna!”

„Nou ja, natuurlijk meende ik 't niet. Maar ik zie zooveel goeie menschen sterven, zooveel lieve kinderen; ik geloof dat ik wat onverschillig word. Ik zie er niets in, te wenschen dat hij de volgende week aan de typhus sterft, inplaats van die arme Joe Morton, die een vrouw en twee kinderen had te onderhouden.”

„Je zou Dave een paar bacillen kunnen geven in 'n capsule!” viel mevrouw Balfame haar op haar luchtigsten toon in de rede, hoewel zij het gelaat afwendde. „Of dat onnaspeurlijke gif dat je eens hebt laten zien. Een klein fleschje ervan zou waarschijnlijk wel genoeg voor hem zijn!”

„Een druppel, en niemand zou er iets van te weten komen.” Dr. Anna's tweede-alt-stem was somber. „Ongelukkigerwijs ben ik niet wetenschappelijk genoeg aangelegd om een moord in koelen bloede te kunnen bedrijven. Ik ben een zotte oude utopist, die wenscht, dat er nog eens een pestilentie komt, die alle ongewenschte elementen van de aarde zal wegvagen, en ons gelegenheid zal geven opnieuw te beginnen met onze moderne wetenschap. Ik vermoed dat we elkaar dan doodelijk zouden vervelen, totdat de oorspronkelijke zonde het hoofd weer opstak. Ik zal maar een beetje vaart bijzetten, want ik heb een drukken avond voor me.”

(Wordt vervolgd).

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR, OMSTREEKS 1675.

Naar een gravure, toegeschreven aan Romein de Hooge, in het gemeente-museum te Alkmaar

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR.

EVEN bekend als het sierlijke bouwwerk is, dat de Alkmaarsche waag herbergt, even onbekend is waarschijnlijk zijn rijke geschiedenis, een geschiedenis, waarvan de bijzonderheden, althans de voornaamste, meer dan plaatselijke bekendheid verdienen.

Zoo zal b.v. wel niet zeer bekend zijn, dat dit bouwwerk oudtijds een kerk geweest is, al zal den aandachtigen beschouwer wel de bouw in kruisvorm, een ongewone bouwtrant voor een profaan gebouw, opgevallen zijn.

We hebben te doen met de oorspronkelijke kapel van het „nieuwe gasthuis”, ook Heilige Geesthuis geheeten. Dit blijkt o.a. bij Van der Woude 1): „Ende was doen ter tijt de wage 't Huis Armen-huis, ofte 't Heilig geesthuis, bij de Ouden noch zoo genaemt”. Later werd de naam Heilige Geesthuis meer uitsluitend aan de kapel toegekend. De geschiedschrijver Boom-

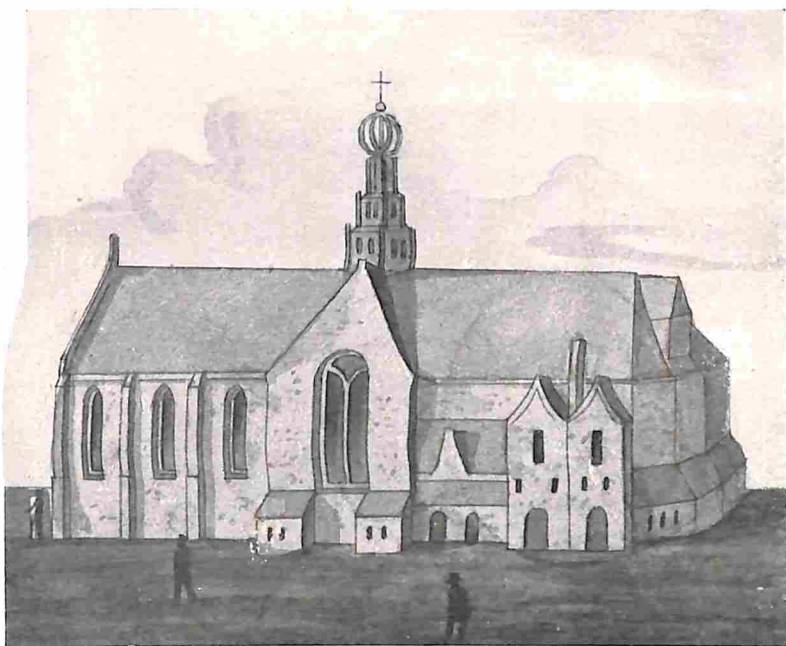
kamp 2) vertelt b.v. dat bij een handvest van Hertog Albrecht d.d. 7 Mei 1395 o.a. de inkomsten van „het Boode Ambagt” ten nutte kwamen „aen 't Heiligen Geesthuis (nu de Waeg)”.

Van dit gasthuis of Heilige Geesthuis wordt reeds melding gemaakt in 1386. De kapel was aan de noordzijde geplaatst, werd in den loop der eeuwen sterk uitgebreid en groeide ten slotte na verdwijning van het gasthuis, tot het tegenwoordige waagegebouw. Het jaar van stichting ligt in het duister: zelfs de oudste geschiedschrijver over Alkmaar, Sierik Siersma, notaris aldaar in 1652, wiens handschrift „Besrijvingh en geschiedenis van Alkmaer” in het stedelijk archief berust, laat daarin bij verschillende openbare gebouwen — o.a. de Waag — open ruimte. Boomkamp belooft in zijn genoemd werk een afzonderlijke beschrijving van de publieke gebouwen, doch deze is in de pen gebleven.

Wel vinden we van het Heilige Geesthuis o.a. vermeld, dat het in 1487 een slagklok, in 1488 een halfslagklok kreeg. Voorts moet het een „uurklok of horlogie” bezeten hebben, althans blijkens kwitantie van 1519 genoot Jan Rippertsz van de stad „wegens het stellen en bewaren van 3 uurklokken of horlogiën, „waarvan één in en één op de Parochiekerk en één op het Heilige „Geesthuis”, per kwartaal 55 stuivers.” 3)

In 1541 kreeg het gebouw een nieuwen toren: dit is niet de tegenwoordige, zoodat het in den loop der tijden minstens drie torens gehad moet hebben. Tegelijk met den nieuwen toren kwam een voorspel van 11 klokken, dat zeker bijouder voldaan zal hebben: althans voor de Grootte of St. Laurenskerk besteedden kerkmeesteren 9 Maart 1542 aan het maken van een „uurwerk met voorslag en spelend werk, zocals op het Heilige Geesthuis was, met twee hamers op elke klok”. 3)

Van inkomsten uit de waag wordt reeds gewag gemaakt in 1408. De weeggelegenheden was in de buurt van het Heilige Geesthuis — het zou nog lang duren voor dit huis zelf tot waagegebouw werd ingericht — en de marktruimte zeer beperkt. Omstreeks 1558 had ter verruiming een slooping van zeven huizen plaats. Deze slooping, met wat daaraan annex was: overplaatsing van de waag naar de zuidzijde van het Heilige Geesthuis in zoo'n typisch bouwseltje tusschen twee steunbeeren, ontketende de hartstochten van de omwonende neringdoenden zoodanig, dat een door de vroedschap ter bevrediging aangelegde brug den naam van „Kijfbrug” ontving. Na de verruiming van het marktplein kwam het Heilige Geesthuis beter uit. „'t Is eene flinke (drie altaren bevattende) kerk met kruisdak, met tweemaal getransden toren op het midden en dakkapel boven van het schip drie ramen; de koormuur is verborgen achter gebouwen, die het ongewijde gasthuis, de waag en nog eene

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR.

HET HEILIGE GEESTHUIS MET DRIE AANGEBOUWDE HUIZEN AAN DE ZUIDZIJDE VAN HET KOOR, OMSTREEKS 1558.

Naar een aquarel door C. W. Bruinvis, naar een schetsmatige teekening in het gemeente-archief te Alkmaar.

Foto C. Steenberg.

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR.

HET WAAGGEBOUW, ZOALS HET ZICH TEGENWOORDIG VERTOONT, UIT HET NOORD-OOSTEN GEZIEN.

Het tegeltabelau in den top bevat slechts een spiegelende vlakte; vergelijk de reliefwering op de aquarel van Crescent (zie bladz. 43), die van hetzelfde punt genomen werd.

woning zullen voorstellen" (zie de kleine afb. op de vorige blz.) 4).

De laatste waag — dus nog steeds niet het H. Geesthuis zelf — mocht in 1569 weer een uitbreiding ondergaan. Boomkamp vermeldt d.d. 3 Maart van dat jaar: „Op dezen zelven dag verleende dezelve Bisschop nog een Octroi wegens het vergroten der Wage, of liever om het Gasthuis, staende aen 't heilig Geesthuis en een ongewijde plaats zijnde, geheel en al tot de Waeg te gebruiken, en dus de Waeg tot profijt van den koning te vergroten: mits de Meubelen, en inkomsten, tot het Elisabeths Gasthuis zouden overgebracht worden, en dat de Regenten van het Elisabeths Gasthuis bij hun huis, nog een huis zouden kopen, tot gerijf der Vreemdelingen, alzoo dit Gasthuis aen de Waeg of Heiliggeesthuis alleen diende om de arme Reizigers drie dagen en drie nagten zonder kost te herbergen”.

Uit het slot blijkt met welke bestemming het Heilige Geesthuis opgericht was; eerst in 1582 vinden we het met zijn nieuwe bestemming — als waaggebouw — in gebruik. Deze omstandigheid was het gevolg van de herstelling der stad in het waagrecht (1581). Tot goed verstand van dit laatste feit diene, dat het waagrecht, monopolie tot het wegen tegen betaling, oorspronkelijk in handen van de stadsregering geweest schijnt te zijn.

Echter, in 1492 hadden de Alkmaarders het bij den Landsvorst danig verbruud door hun deelname aan het kaas- en broodoproer en straffe Albert van Saxon de stad door verbeurdverklaring o.a. van het waagrecht. In plaats van eigenares werd de stad voortaan pachtster en trad zelve weer op als verpachtster aan particulieren. Deze toestand bleef bestendig tot na het beroemde beleg van 1573. Dit gulden jaar, toen Alkmaar aan het vaderland het begin der victorie bezorgde, bracht Alkmaar het waagrecht terug. De stad was voordien reeds herhaaldelijk onvermogen gebleken tot betaling van de pacht, had vaak vermindering gekregen, doch bij handvest van Prins Willem en de Staten d.d. 13 Juli 1581 werden de Alkmaarders ter belooning van hun houding tijdens het beleg, hersteld in het waagrecht. „Alzoo het den Prince en Staten behaegde, met eenige vereeringe te vergelden, de goede getrouwigheid en vroomigheid, gedurende de binnelandsche troebelen, niet tegenstaende de groote lasten, kosten en bezwaernissen van verscheidene Guarnizoenen, Contributien en anders hen opgeleit, alijt tegens des gemeene Vaderlands Vijanden, en wel bij uitstek in 't laatste beleg bewezen, hen te gunnen ende te geeven de Wage

„binnen derzelve Steede, en alle de gerechtigheit van dien”. 2)

Nu de zware pachten niet meer opgebracht behoeften te worden, kon gedacht worden aan een flinke inrichting in een ruim gebouw en daartoe viel de keus op het Heilige Geesthuis, dat nu een grondige verbouwing zou ondergaan. Een aangrenzend huis werd aangekocht ter uitbreiding en, na verbouwing van vóór- en zijgevels, verrees in 1583 het bouwwerk, dat, met uitzondering van den toren, reeds den tegenwoordigen vorm had, of, juister gezegd, welks vorm tot op den huidigen dag zorgvuldig gevolgd is bij latere restauraties. Aan den oostgevel, nu de sierlijke voorzijde van het gebouw geworden, werd het opschrift aangebracht, dat nog heden herinnert aan de herkinging van het waagrecht, nl.: *Restituit virtus ablatae jura bilanciis*.

De toren, waarvan in 1597 de eerste steen gelegd werd, was in 1599 gereed. Hij onderging tot heden weinig vormverandering, zoodat men zeggen kan, dat reeds pl. m. 1600 de vorm van het geheele monument, met afwijking in de bijzonderheden, was zooals we dien nu kennen.

Het klokkenspel werd 26 October 1688 in gebruik genomen: de eer der levering komt toe aan De Haze uit Antwerpen. Vóór het instrument goed en wel ingewijd kon worden, was gedurende tientallen jaren onderhandeld, geaccordeerd en getransigeerd, ook met andere klokgieters dan De Haze. Wie belang stelt in deze onderhandelingen, keuringen, af- en goedkeuringen kan door de in noot 4 vermelde brochure volledig ingelicht worden.

Zooals reeds gezegd is, was omstreeks 1600 de groeiperiode van het gebouw voorbij. Op middelbaren leeftijd, in 1715, moest een operatie plaats hebben, een kunststukje, dat de handigheid der geneesheeren zoowel als hunne matige rekeningen aantoonde. De toren bleek 15 Alkmaarsche duimen naar het zuidwesten over te hellen. De stadsbazen wisten daar wel raad op: in één uur tijds — zonder de voorbereidselen, die den dag tevoren gemaakt waren — werd op 12 Juni het gebrek door opvijzeling verholpen. De kosten bedroegen slechts 722 : 10 : —.

Daarna treedt een zeer lang tijdperk in, dat zich kenmerkt door afwezigheid van groote schokken in het leven van het waaggebouw. Het beeldwerk in den voorgevel schijnt het meest door den tijd beelaagd te zijn geworden: we lezen dat het in 1783, 1840 en 1855 herstelling of vernieuwing onderging. Nog later is deze aangelegenheid meer afdoende aangepakt! Men heeft eenvoudig de relief-voorstellingen weggenomen en in een

laat-16den-eeuwschen gevel van gehouwen steen een laat-19de-eeuwsch tegeltableau aangebracht, een ketterijtje, dat ernstige afkeuring zou verdienen, ware het niet dat afkeuring nu eenmaal moeilijk uit de pen wil, waar zulk een gunstig kleureffect bereikt werd. Alleen sterk van ter zijde gezien, wanneer de kleurwerking verdwijnt, geeft het volkomen vlakke tableau een hinderlijk spiegelen hiaat, waar de gevel zware reliefwerking vraagt.

Eerst de jaren 1884 en 1885 zouden weer zeer belangrijk voor het gebouw worden. De voorgevel kon het na de groote verbouwing van 1583, dus na ruim drie eeuwen, niet langer volhouden. Hij werd vernieuwd, bij welke gelegenheid in de reconstructie wel iets meer te loor ging dan de vorm van een enkel détail, ofschoon toch in hoofdzaak het voorbeeld van den sierheidsminnaar dankbaar zal zijn.

Een jaar later, in 1886, werden zes huizen aan de noordzijde gesloopt, waarmee de sinds 1876 weder aangevangen verruiming van het marktplein geëindigd was. Eindelijk was de drukkende nabijheid van andere huizen, die uit de platen zoo duidelijk blijkt, voorgoed voorbij en het marktplein kreeg zijn tegenwoordige oppervlakte.

Bleef alzoo gedurende de laatste 3½ eeuw de vorm van het bouwwerk vrijwel dezelfde, althans minst was dit het geval met de bestemming. Van begin af was de ruimte te groot voor kaaswaag alleen, zoodat het overschietende deel productief gemaakt kon worden. In 1587 werd in dit gedeelte een vleeschhal gevestigd, die stand hield tot 1601. Bovendien werd in 1589 aan een rederijkerskamer er een ruimte in aangewezen. De rederijkers moesten het veld ruimen voor de lakenhandelaars, die hun lokaal kregen voor zegelhuis en lakenhal: de vleeschhal diende na 1601 tot 1663 als kistenmakerspand enz. daarna als verkooppaats van canterkaas en boter.

De balansen in de waag bleken in 1692 versleten, althans „niet correct”, hetgeen aanleiding gaf tot bestelling van vier nieuwe bij Johan Groengraft, ijkmeester-generaal te Amsterdam, „een bijzonderheid, die op zichzelf weinig interessant is, doch beteekenis verkrijgt wanneer men weet dat de thans nog gebruikt wordende balansen dezelfde zijn als de door Groengraft in 1693 geleverde!

En toch worden de eischen aan de balansen gesteld er niet minder op, integendeel zwaarder. Nadat in 1915 reeds proeven genomen waren met deze verandering, besloot de gemeenteraad in het voorjaar van 1916, dat de kaas des namiddags na half twee niet meer op berries, maar met wagentjes vervoerd en gewogen zal worden. Deze wagentjes worden boven de schalen gereden en daarna als een brandcard losgehaakt: de bak, inhoudende ± 300 kazen blijft op de schaal. Bij het vervoer met berries worden tegelijk twee berries (± 180 kazen) gewogen, dus aan de balansen worden op hun hoogen leeftijd grotere eischen gesteld. Het uur van half twee werd bepaald met het oog op de talrijke vreemdelingen, die in den voormiddag de markt plegen te bezoeken en wie men het typisch aspect van witgekleede kaasdragers, die naar ouden trant de kaas op berries zeulen, niet ontnemen wil. Mede ten gerieve van het be-Baederde publiek werd tegelijk door den gemeenteraad besloten, dat gedurende de zomermaanden de noodhulp-kaasdragers evenals de vaste dragers, gekleed moeten zijn in wit costuum en een hoed moeten dragen in de kleur van het veem, waarin zij werken. Tot heden droegen zij als kenteeken slechts een strikje in kleur aan hun pet.

Deze bepaling vult een reglement van 1773 aan. Daarin is n.l. het bekende costuum, opgevallen aan ieder, die de markt bezocht, reeds voor de vaste dragers ingesteld en tevens hun verdeeling in „veemen”. Zoo werd bepaald: „De Kaasdraagers „zullen werken bij Veemen en dus aan yder van de vier Schalen

„die in de Waag zijn een Veem of seven Man en sulx by toerbeurten, soo dat het Veem van de eene tot de andere Schaal „van Week tot Week sal overgaan en veranderen.

„De Veemen sullen onderscheyden zijn door de Coleuren van „Geel, Blauw, Rood en Groen,5) en sullen alle Vaste Lieden „een Hoed van die Coleur in welk Veem zij behooren, als zij „in 't werk zijn op 't hoofd moeten hebben, en de noodhulpen „een Lindje aan de hoed mede van die Coleur van drie Stuyvers, „zij te hulp komen: telkens op een boeten van drie Stuyvers, „soo dikwils 't selve werd versuymt, van uur tot uur te mogen „bekeuren”.

De volledige titel van het nog steeds geldende reglement is: „Ordonnantie en Reglement omtrent de caasdragers-camer, en „de bestieringh der selve, de order in het Werken met het Loon „voor de Caas-dragers 6)”. Omtrent de formatie en de tucht luidt het:

„De Overlieden zullen bestaan gelijk voorheen, uyt de Vader „in de eerste Plaats, alsoo die „ad vitam in de beheering blijft, „en aan wien alle de Kaasdra- „gers soo Vaste als Noodhulpen de „behoorlijke agting sullen heb- „ben te toonen, dewijl deselve alle „magt werd verleent, omme den „geene die Misdoot in alle deelen „te straffen en corrigeeren naar „exigentie van saaken, selvs tot „het geven van ses of twaalf wee- „ken, sullende by verdere straf- „verdiening den Vader sigh heb- „ben te adresseeren aan Heeren „Burgemeesteren of Waagmees- „ters soo als nader werd geregu- „leert.

„Voorts sullen er zijn, vier „Raads, wel te verstaan uijt yder „der natemeldene Veemen een: „en een Provoost, te kiezen bij „tourbeurten uyt yder Veem”. Iets verder: „De Kaasdraa- „gers soo wel Vaste Luijden als „Noodhulpen sullen nooyt wan- „neer zij in dienst zijn met een „Pijp in de mond mogen weesen.

„De Kaasdraagers soo Vaste „Luijden als Noodhulpen, sullen „wanneer zij in dienst zijn sigh „nimmer in eenige Kroegen of „Herbergen moogen ophouden „om aldaar te vertoeven en dus „hun arbeid versuymen....

„Zij sullen allen Menschen „mede daar zij voor werken goed „taal en antwoord moeten geven „en 't zij in de kamer of daar „buyten niemand onder hun „gepermitteert zijn, te vloeken, „raasen of chocqueeren, veel „min te vegten, slaan of iets „diergelijks....

Op dronkenschap staat „ver- „beurte van twee Silveren Duca- „tons ten profijten van de kamer” en daarenboven „de tijd van 6 „of 12 Weeken „de munt van 6 „ken”. Hoe die boete in tegen- woordige munt betaald wordt, is ons niet bekend, evenmin of de knecht van de kamer nog steeds het „Doodkleet” bewaart; wèl, dat de straf van gedwongen vacantie nog wordt toegepast, en dat tegenwoordig bij de begrafenissen van een kaasdrager het rouwkleed over de kist aan weerszijden twee geverfde

schilden draagt, voorstellende kaasdragers in functie, terwijl het geheele gilde de lijkkoets volgt.

Ook het praktische gebruik, dat men maakt van opstaande planken langs de grachten bij marktplein en omgeving, wordt reeds geregeld in het reglement van 1773. Aan dit onderwerp wordt de volgende passage gewijd:

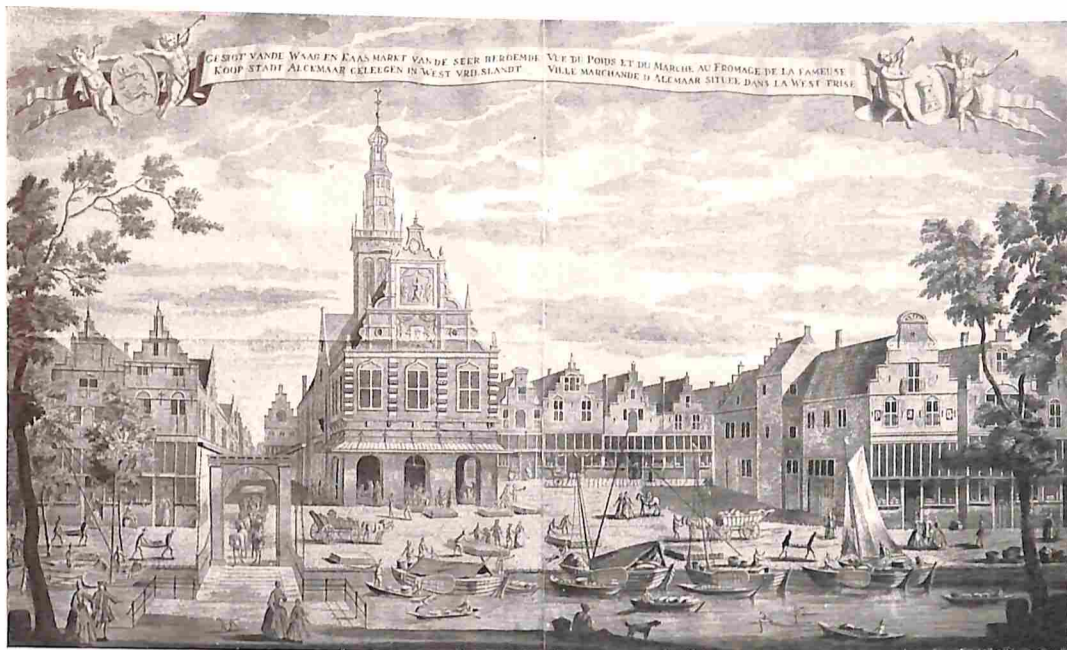
„De Overlieden met adsistentie van de Vader sullen op het „eynde van yder Jaar onder de Vaste Luijden aan de minst „aanneemende van hun, besteden, het stellen of setten der „Planken tot verhoeding dat de kaas in het water kan Rollen „welken aanmer sorg moet draagen, dat de selve Planken des „Donderdags 7) voor 't openen van de Boom smorgens op de „behoorlijke plaatsen zijn en staan, op de boeten van ses Stuy- „vers soo dikwils hij bevonden sal werden daar in nalatig te „zijn geweest, de boeten te appliceeren ten profijten van de Kamer”.

Zagen we reeds dat in 1663 in de overtollige ruimte van het gebouw o.a. de botermarkt gevestigd werd, in 1858 zien we

Foto C. Steenbergh.

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR.
TEGENWOORDIGE TOESTAND VAN HET WAAGGEBOUW, GEZIEN
VAN HET ZUID-OOSTEN.

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR.

„GEZIGT VAN DE WAAG EN KAASMARKT VAN DE SEER BEROEMDE KOOP-STADT ALCKMAAR GELEEGEN IN WEST-VRIESLANDT”.

Naar de gravure door J. Schenk (eerste helft 18de eeuw) in het gemeente museum te Alkmaar.

dezelfde markt er weer heen verplaatst, waaruit blijkt dat ze tusschentijds ook elders gehouden is. Thans dient de geheele ruimte, die niet voor weegplaats noodig is, als bergplaats van berries en ander materiaal, met uitzondering van den toren, waarin sinds 1866 het telegraafkantoor gevestigd is, nadat hij tevoren nog de keurkamer voor goud en zilver geherbergd had. Nu in 1916 een nieuw post- en telegraafkantoor geopend is, mag men verwachten, dat binnenkort het ontsierende rek met draden en isoleerpotten grootendeels verdwijnen zal. Helaas zal het niet geheel gemist kunnen worden, want op marktdagen blijft het oude kantoor als hulpkantoor dienen.

De eigenlijke waagruimte is voor den tegenwoordigen omvang der werkzaamheden vrij klein. Niettemin verlenen de waagmeesters er gaarne gastvrijheid aan belangstellende vreemdelingen. Stemmig in 't zwart gekleed, verrichten zij kalm hun taak onder het oppertoezicht van den president-waagmeester, ook al wordt de belangstelling soms drukkend groot. Vóór het weegbrieffje de kleine donkere kantoortjes, in de waagruimte uitgespaard, verlaat, is ieder gewicht driemaal genoteerd door waagmeesterschrijvers. Abuizen zijn dus vrijwel uitgesloten en aan de verantwoordelijkheid van hun betrekking worden allen doorlopend herinnerd door het opschrift in Gothische letters op een der kantoortjes: *Een valsche Waghe is den heere eenen grouwel, daer en teghen een vol ghegewicht is sijn welbehagen* — Proverbia Sal : XI vs 1 — 1622.

Waren de toeschouwers bij dit levendige tafereel van wegen, af- en aandragen vroeger voornamelijk buitenlanders, de zomers van 1914 en 1915 brachten bijna uitsluitend binnenlandsch publiek. Moge de voor vele landgenooten zoo heilzame, gedwongen verpoozing in vaderlandsch natuur- en stedenschoon, hebben bijgedragen tot verhoogde waardeering van een wijdvermaard bouwwerk, dat, behalve door onovertroffen vormen- en lijnschoon, boeit door frisheid van kleuren, nog verlevendigd door een gematigd gebruik van goud, naar Vlaamschen trant zelfs op natuursteen aangebracht.

Wanneer dit kleinoed de ochtendzon op zijn voorgevel ontvangt, als aan zijn voet zich afspeelt een tooneel, kleurrijk als een maskerade, dan begrijpt men hoe een geestdriftig Engelschman in de „Echo” van September 1896 kon schrijven:

„Above all this, the Waagh — the glory of Alkmaar — rears its lofty belfry, a fantastic but graceful pile of pinacles, surrounded by a vane, growing from a rich coronel, and with the exception of St. Mark's at Venice, there is no building in Europe so brilliant in colour as the eastern facade of the Waagh or Public Weigh House of this old town of North-Holland.”

N. BEIJDERWELLEN Jr.

1) Kronyk der stad Alkmaer, met desself omgeleegene Dorpen, Heerlijkheden, en Adellijke gebouwen door C. van der Woude 't Amsterdam en Leyden — 1725.

2) Alkmaar en deszelfs geschiedenissen uit de nagelatene papieren van Simon Eikelenberg, en veele andere echte stukken en bescheiden. Be-

schreven door Gysbert Boomkamp. Rotterdam MDCCXLVII.

3) De bouw en versiering der St. Laurens of Groote Kerk te Alkmaar, door C. W. Bruinvis.

4) Hoe de Alkmaarsche Waagtoren zijn klokkenspel bekomen heeft, door C. W. Bruinvis. Alkmaar 1889.

5) Bovendien werkt nog een Oranje-veem op de markt. Het heeft zijn eigen weeghuis aan de noordzijde van het marktplein.

6) De woorden kaasdrager, kaas en kamer komen in dit reglement voor met k zoowel als met c als beginletter.

7) De markt wordt op Vrijdag gehouden. De aanvoer van kaas begint Donderdags.

„TIS ERG MET DE MEIDEN!”

Wij kennen die klacht, door Laurillard eens, op zijn eigenaardige wijze, in rijm gebracht. Intusschen geldt ook hier het woord van den ouden Prediker, volgens hetwelk er „niets nieuws is onder de zon”.

Reeds de bekende professor Pieter Bernagie, uit het laatst der 17de eeuw, laat, in zijn Kluchtspel „Het Studenteleven”, moeder Anna tegen Griet de dienstbode — als deze, nadat zij meer dan eens geroepen is, alvorens te verschijnen, kalmpjes haar schoone boezelaar voordoet en haar kap recht zet — aldus zeggen:

Zo zijn de Meiden, als men'er om een boodschap zal sturen
Moeten ze'er eerst een half uur paleeren (toilet maken), al zouden ze er de boodschap mee verletten.

En, waar juffrouw Anna, misschien niet ten onrechte, boos is op haar gediensstige, komt zij er onwillekeurig toe, het niet bij die klacht te laten, maar er, en passant, nog een zedelesje van dezen inhoud aan toe te voegen:

Jy luy geeft je geld aan Kantjes,
Strikken en zulke voddery
En je hebt geen hemd aan t lijf,

een toevoeging, welke de gewenschte uitwerking niet mist, getuige Griet's antwoord:

Juffrouw, ik zal vliegen,
En ben zo dadelyk weer hier.

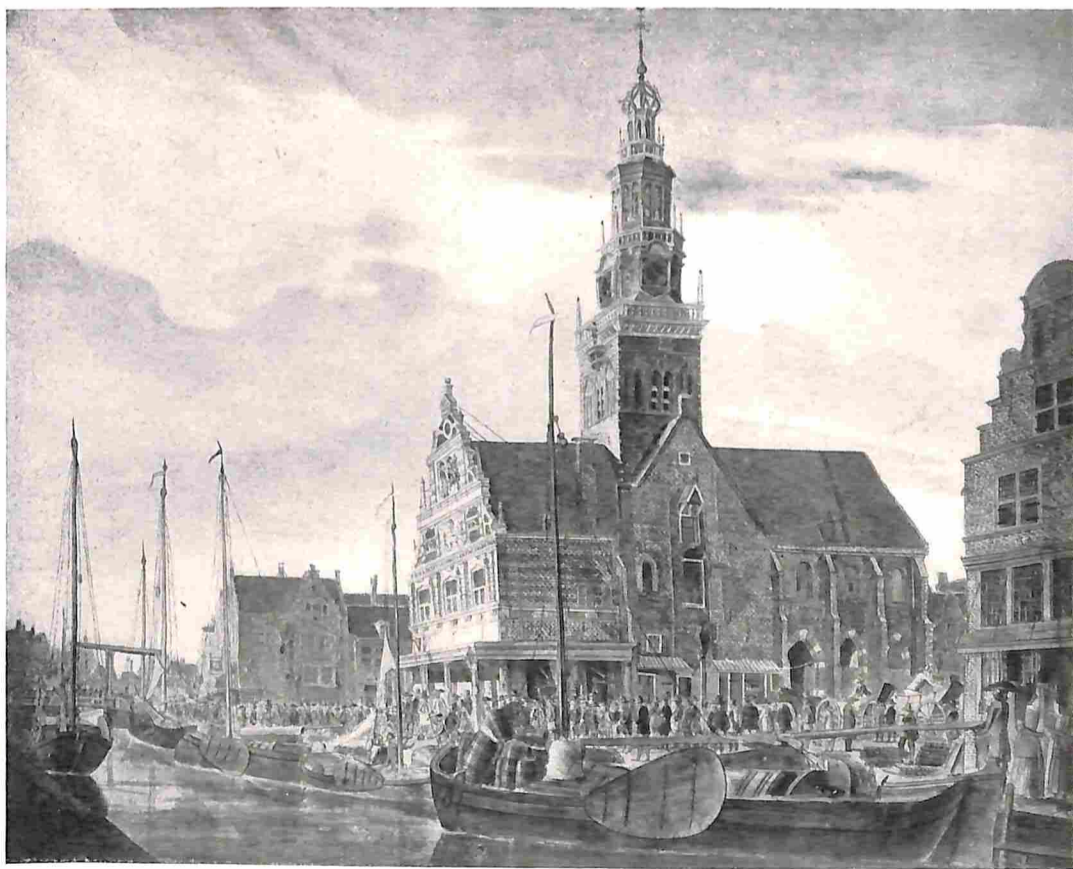
Als men het bovenstaande leest en aan den aanvang van het kluchtspel deze 17de eeuwse juffrouw de verzuchting hoort slaken:

Wel is 't bedroeft, dat men eeuwig

Met de Meiden moet kyven,

dan moge iedere Mevrouw of Juffrouw, die reden meent te hebben Laurillard na te zeggen „het is erg met de meiden”, vertroosting — schrale troost, misschien! — vinden in de gedachte, dat het in onzen tijd althans niet erger is dan voorheen.

F. W. DRIJVER.

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR, OMSTREEKS 1800.

Naar een aquarel door J. A. Crescent, in het bezit van den heer H. W. Holsmuller te Alkmaar.

„ALTIED-HOOGER”. 1)

LIMBURGSCHÉ NOVELLE.

RAADSLID.

NU had hij bereikt, 't geen hij jaren en jaren gewenscht en verlangd had. Steeds had hij zorgvuldig in zijn onvervalscht Limburgsch brein het spreekwoord bewaard „altied hooger, wie den urgel va(n) Gangelt.”

Hij, Johannes Jordanus van Rusveld, 54 jaar oud, 1m. 64cm. lang, ongehuwd, orgelmaker van beroep, was nu door den wil des volks en eigen reclame raadslid.

Als hij alleen in zijn stoffige orgelmakerswerkplaats stond tusschen zijn gereedschappen, in het stille lokaal, dat getooid was met dofblauwe pijpen, stijlen en planken van eikenwagenschot en franjes van jarenoude spinnewebben, dan voelde hij pas voorgoed zijn eigenwaarde.

Wierp hij een blik in het stuk spiegel, dat in een eenvoudig lijstje tegen den muur hing, — waarom, dat wist hij zelf niet — dan zag hij zijn bolronden, grijzenden kop en mompelde vol zelfvoldoening „det ze 't mich mèr ins noadoon.”

In benauwde en zoete droomen had de raadszettel al jaren, bij nacht en ontijden, voor zijn begeerig brein geschitterd als het top-punt van menselijke eer.

Nu was de zoon van den „keuter”, van het heiboertje, „edelachtbare” in het kleine stadje. 't Was een heele sprong!

De oude jonggezel kreeg daardoor meer vrede met de toestanden in zijn omgeving, waarover hij zòd kon uitpakken. Hij had zòd dikwijls in 't openbaar gezegd „es ich ins schjèpen of roadslid waar, brach ich alles op-borde” 2), dat men hem ten slotte begon te gelooven; men ging in hem een hervormer in duodecima zien. Men had hem de gelegenheid gegeven zijn plannen ten uitvoer te leggen. Maar de diepste oorzaak van zijn altijd gereedstaande bedilzucht was niet uit de aandrift voortgesproten, om te verbeteren, wat anderen verkeerd deden, maar uit verborgen afgunst, uit een haken naar het even groot, even wijs en even machtig zijn, als anderen. Toen Van Rusveld bereikt had, wat hij gewenscht had, was de jalouzie geknot — maar zocht hij zelf te vergeefs naar de kracht, om aan de vòorspiegelingen, die hij gemaakt had, vorm en lichaam te geven. Dat gevoelde hij best, maar trachtte zijn luider oplevend geweten in slaap te wiegen.

Wat hadden de rijke smid, de gladde fabrikant, de oude rentenier, zijne collega's, ooit anders gedaan, dan geld gepot, geld bijéén geërfd en de plaatsen ingenomen, die hunne vaders bezeten hadden.

Hij was er door eigen kracht gekomen. Wel lag de verkiezings-tijd, die hij had moeten doormaken, als een tijd van beproevingen, beslommering en nachtmerries in wakenden toestand achter hem. Wat had hij al moeten slikken en te hooren gekregen! In vliegende blaadjes had men hem een „heiboer”, een „domper”, een „nul” genoemd, men had onder het „Kiest van Rusveld”, overal een aanbeveling van „Kroonkwast” geplakt. „De verkeezingswawwel waar der zoo meug es koaverpap gewè-st.”

De domste dingen had hij moeten ondervinden, als hij hier of daar wat links optrad.

Brutale „grantjers” 3), te vinden bij iedere verkiezing, hadden hem de portemonnaie dunner gemaakt en hem laten tracteeren op hoop van stemmenwinst.

Den muldersknecht had hij de hand gedrukt in de herberg, hem goed getraceerd en toen verzocht om zijn stem. Onder vroolijk gelach had deze hem toen bekend, dat hij nog geen eens stemrecht had en zoo meer. Hij had naamlooze briefkaarten ontvangen, waarop men hem allerlei tergende dingen vertelde, alhoewel de schrijvers gewoonlijk „mer veur der eige deur moste kère”. Dat alles was nu geleden. Hij was van den „road” en zat als „invallend” lid voor drie jaar vast op zijn zetel.

Na het kalme woord van den ouden burgemeester bij de eerste raadszitting, die hij medemaakte, werd hij ook kalm, zijn oorlogs-zuchtige voornemens smolten weg en er kwam wat regelmaat in de draaistroom, die door zijn gedachtenkastje heentolden. —

De vergadering verliep zonder opwinding en het publiek, dat in vrij grooten getale opgekomen was om Van Rusvelds toespraak tot B. en W. te hooren, zeide dat „ze hum onger ein patsj 4) vange koste.”

Men had gerekend op onstuimige uitvallen, grove gedachte-wisselingen, zeer gewild door 't publiek, maar weinig vrucht dragend. Maar van Rusveld zweeg „mitte mondj wagewied dicht.”

De gloriekrans, die hij zich als de toekomstredder van 't stedeke opgezet had, begon van meet af aan al te „verschlakker” 5) en zijn glans te verliezen.

In de commissiezitting, dáár was hij beter op dreef, daar bereed hij beurteling zijn witte, bruine en zwarte stokpaardjes.

Daar sprak hij over de verheffing van het mensdom door verbeterd teekenonderwijs, over vermeerdering van den stedelijken bloei door 't herstellen van 't markplaveisel, over het herstellen van 't maatschappelijk evenwicht door het vermeerderen der tractementen van bode, omroeper en grafmaker, maar dat hoorde 't publiek niet.

Het publiek mopperde, en zei, dat hij „ein waswief” en „eine mooskop” was en daarmee was zijn vonnis gestreken. Zoo ging hij het tweede halfjaar van zijn edelachtbaarschap in.

* * *

VOORZITTER.

Van Rusveld was altijd een liefhebber van muziek geweest, dat dateerde al uit den tijd, toen hij „kroal” was op het boeredorpje en later meezong op het „uksoal” in de „hommis.” 6) Dat behooft ook bij zijn vak. De afdelingen der muziekkennis zaten zoo netjes geordend bij hem erin, als of het de orgelpijpen in zijn werkplaats waren.

Jaren lang had hij ten bas gezongen in het stedelijk Mannenkoor Utile Dulci, dat in de benedenzaal van het stadhuis tweemaal in de week oefende.

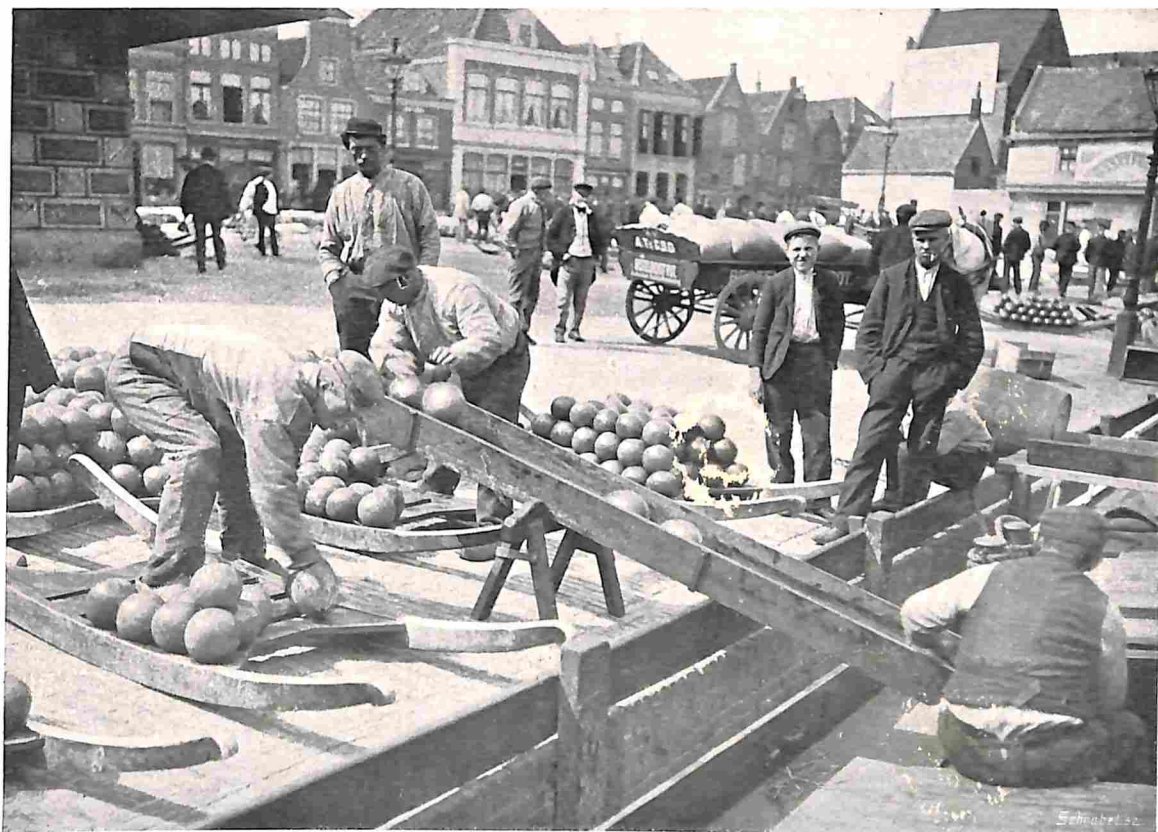
Het welslagen zijner verkiezing als raadslid was dan ook ten deele 't gevolg geweest van zijn trouw opkomen op de repetities. Het was „eine vaste zènger.” Was hij in andere zaken rumoerig, in de muziek was hij ernstig.

Het Gezelschap was in rouw gekomen; de „langjarige” voorzitter had 't tijdelijke met het eeuwige verwisseld. Met den treurmarsch van Chopin had de Fanfare hem ter laatste rustplaats geleid, zijne medeleden hadden hem het „Graflied” van Hol toegezongen. Met kransen bedekt zonk zijn lijk in den aardschoot.

Het treuren maakte weer plaats voor den zich nuchter opdringenden zakenloop. Er viel een nieuwe voorzitter te kiezen. Dat ging niet zoo glad en gemakkelijk. De één was te „gitzig”, de andere te „vlot”, de derde te „bleu”, de vierde te „vrech”, de vijfde te „fien”, de zesde te „grof”, en zoo had men op ieder wat te zeggen.

Maar bij van Rusveld domineerde geen van al die eigenschappen; hij was een mengsel van goed en van kwaad met enkele sprekende karaktertrekken, een middenman, die bovendien nooit afwezig was bij de oefeningen en voor den krans van den overleden voorzitter zelf gecollecteerd had. Hij vond genade in de oogen van velen, wijl hunne ondergeschikte wenschen in van Rusveld samen liepen.

Bij de keuze kreeg hij bij tweede stemming de meerderheid; hij kleurde, toen men hem vroeg of hij de benoeming aannam. Hij haspelde wat tegen, terwijl zijn hart als een motor klopte in zijn stevig lichaam. Zijn antwoord, dat hij plechtig staande gaf, bewees, dat hij zeker zoo goed met hamer, solderbout en lijkkwast om kon gaan als met 't woord. Hij gaf 't gebruikelijke

WAAG EN KAASMARKT TE ALKMAAR.
HET VERSCHEPEN DER KAZEN.

Het reeds niet zeer fraaie beeld, dat de huizen op den achtergrond der markt op deze afbeelding vertoonen, is in de laatste jaren nog leelijker geworden door de doorbraak (links) waarover zooveel te doen is geweest en den bouw van een leelijk kaaspakhuys (rechts).

„voebeer” 7) en kwam na 't middernachtelijk uur in opgewekte stemming thuis, begeleid door „zijn” bestuur. Hij liep nog even de werkplaats in vòòr hij naar bed ging, keek in 't spiegeltje en zei nu met volle recht, vol glorie, „det ze 't mich mèr ins noadoon.”

De oude zangwijzen klonken nog regelmatig in van Rusveld orgelmakerij; hij groeide tegen de zorg in.

Er stonden gewichtige zaken op zijn levensagenda: Utile Dulci zou spoedig haar eeuwfeest, haar honderdjarig bestaan vieren.

Geboren in het eerste jaar van rust na de verbanning van den eersten Napoleon naar Sint Helena, had zij de stormen van 1830 doorworsteld, had de zwartgeelroode wimpels aan haar standaard gezien, die weer door het rood, wit en blauw vervangen werden, toen Nederland voor goed onder den scepter der Oranjes kwam.

Utile Dulci was wel oud van jaren, maar ze vertoonde geen teekenen van verval. Ze was vastgegroeid met het wezen en het bestaan van het stedeke. Met trots droeg zij de Koninklijke Kroon haar door Koning Willem III verleend, toen zij met andere uit den lande op het Loo gezongen had.

Voor dat eeuwfeest, eene gebeurtenis van den eersten rang, waren grootsche plannen gemaakt. Van Rusveld werd gedreven door de algemeene geestdrift. Na vele vergaderingen werden reusachtige groene, gele en roode programma's gedrukt en naar heinde en verre gezonden. Het eere-Comité en de notabelen schonken herinnerings-medailles, een feestweide werd ingericht en geheel Limburg en de Kempen werden opgeroepen om mede te komen vieren.

Een der onderwijzers maakte voor van Rusveld eene feestrede klaar, die gloeide van sympathie en vriendschap, van den adeldom der zangkunst, zoowel als van de kracht der eensgezindheid. Het kistje sigaren, dat de maker er voor kreeg, was wèl verdiend.

* * *

REDENAAR.

De groote dag was gekomen. De „kamers” gaven dreunend en bulderend den volke kennis, dat het tijd van feestvieren was. De zon deed haar best om elk heekje van het stedeke en vooral de kleurige feestweide met licht te overgieten. De vlagger bralden met fel rood, met hagel wit, getemperd door stemmig blauw.

De stoet, die door het stadje trok, was deftig en lang. De vreemde commissies schreden fier vòòr hare gezelschappen op, hooggehoed en wiggedast. Aan den staart van den stoet kwam een „gepeelde” 8) landauer, waarin van Rusveld en zijne collega's zaten. Het stedeke was stampvol vreemdelingen, de feestweide was te klein. Toen alles binnen was, beklom van Rusveld het spreekgestoelte en daverde zijn rede uit. Hij sprak van simfatie, van susses, en van de hulp der notabeelen, alsof het zoo behoorde. Onder het spreken ging de schrik er af. Hij voelde grond onder zijn voeten en toen hij met een „leve Utile Dulci tot in eeuwigheid” besloot, bewezen de schetterende fanfares en het handgeklap, dat hij 't goed gedaan had.

Dat waren oogenblikken van overwinning en zaligheid voor hem. De dag spoedde sneller ten einde, dan hij gewenscht had.

Toen hij den volgenden dag door de zon gewekt werd, lachte hij van werkelijk gemeente hartvreugde.

Dien dag betrad hij zijn werkplaats niet, maar de zon schoot een schitterende straal op het gebroken spiegeltje tegen den muur en ook dit verkondigde Rusvelds glorie met terugstralend licht.

* * *

NOG HOOGER.

Hij stond nu zeker op den top van den kleinstedelijken heuvel van 't aanzien. Velen had hij achter zich gelaten.

Wat hem gepasseerd was, was goed, maar wat zou de verre toekomst brengen? En de verste toekomst dan? Het einde? Want dààrover kon hij uren filosofheeren. De engere kring, waarin hij leefde, kende hem. De „gazet” had zijne verdiensten bij het jubileum tot vervelens toe gehuldigd. Ook de provinciale Couranten. Maar verre lag een duister punt, een onopgelost raadsel, dat hem pijnigde, hem niet losliet. Wat zou van zijn eer, zijn roem blijven, van zijn naam vooral, als de gulzige, onverzadelijke, niets ontziende dood, hem haalde.

Dan verging die faam, zoo moeizaam veroverd, dan was alles in ééns weg, werd van Rusveld vergeten.

Zoo gaarne wilde hij aan hen, die na deze tijden zouden komen, laten weten, wat hij gedaan had. Hij werd grijzer en ouder en strammer; 't was tijd, om op middelen te zinnen, om de vereeuwiging van zijn daden te gaan bewerken. Maar op welke wijze?

Van Rusveld had wel eens gelezen, dat men bij monumenten, bij standbeelden en groote bouwwerken in het diepste inwendige een looden bus met een perkament verstoppte, waarin de tijden en de feestviering, de daden van den gevierde en zijn leven, de omstandigheden en de vooropstaande personen beschreven werden.

Dat had men bij de feestviering van Utile Dulci ook moeten doen.

Het denkbeeld nam vastere vormen aan. Maar de vraag was, wààr en wanneer zou hij de gelegenheid krijgen het uit te voeren. Hij moest er wel den tijd voor nemen. „Kölle en Oake zeen niet op einen daag geboed” en „Wachteinbietje is ouch ein dÛrp”.

(Slot volgt).

A. F. VAN BEURDEN.

1) altijd hooger. 2) in orde. 3) gulzigaard. 4) muts. 5) verflensen. 6) Hoogmis. 7) vrij bier. 8) versierde.

EEN ZEER INTERESSANTE PLANT.
AGAVE (LITTAEA) ATTENUATA GLAUCENSIS IN BLOEI.

Een zeer interessante plant.

O NDER de talrijke sierplanten onzer tuinen nemen de Agaven zeker wel een allereerste plaats in; het zijn dan ook inderdaad zeer belangwekkende planten, die steeds aan den tuin, waarin zij geplaatst zijn, een bijzonder cachet verleen. Waaraan dat is toe te schrijven, valt moeilijk te zeggen, want wat men mooi noemt, zijn zij voor het meerendeel niet, sierlijk zijn zij alles behalve, eerder stijf, en kostbaar zijn zij ook niet. Het zijn echter haar eigenaardig afwijkende vormen, die ze voor de meeste menschen belangwekkend maken. En dan komt er bij de vrij algemeen verspreide legende, dat zij slechts eens in de honderd jaren zouden bloeien.

Honderdjarige Aloë wordt de *Agave americana* in den regel genoemd en deze bijnaam wijst er reeds op, dat zij slechts zelden in bloei komt. Hier te lande is dit ook inderdaad het geval, een bloeiende Amerikaansche Agave is steeds iets bijzonders, en komt er ergens een in bloei, dan vindt men dat in den regel ook in de dagbladen vermeld. Anders is het in Zuid Europa en nog anders in Mexico, waar bloeiende exemplaren geenszins zeldzaam zijn. Waar is het, dat zij een zekere afmeting moet hebben om te bloeien en waar zij hier slechts zeer langzaam groeit, kan men een dergelijke plant tientallen van jaren bezitten, voordat zij aanstalten om te bloeien zal maken. In het geslacht *Agave* bevindt zich echter een ondergeslacht, dat wel met den naam *Littaea* wordt aangeduid en de daartoe behoorende soorten komen veel gemakkelijker in bloei, zoodat, wanneer men er een vrij uitgebreide verzameling van heeft, de kans er ieder jaar een in bloei te hebben lang niet uitgesloten is. Het meest in het oog loopende verschil tusschen de echte *Agave* en de *Littaea* bestaat wel hierin, dat de eerste een vertakte bloeiwijze heeft, die bij de laatste in een onvertakte aar bestaat.

De hierboven afgeceelde soort, de *Agave (Littaea) attenuata glaucenscens* behoort dus tot het ondergeslacht *Littaea*, doch zij kenmerkt zich daarenboven nog daardoor, dat zij een stam vormt, wat bij de Agaven uitzondering is. Bijna al de soorten vormen toch een roset van dikke, vleezige bladeren, uit wier hart de bloemstengels ontspruiten. Anders is het met *Agave attenuata*, wier bladeren van onder af gaandeweg doodgaan en afvallen, waardoor een dikken stam ontstaat, gekroond door het roset van mooie blauwgrijze bladeren. Juist door deze afwijking van bijna al de vertegenwoordigsters van het geslacht is deze soort bijzonder belangwekkend, waarbij dan nog komt, dat zij tamelijk zeldzaam is.

De verscheidenheid *glaucenscens* kenmerkt zich, doordat haar

bladeren veel korter en ineengedrongener zijn en ook de blauwe tint veel sprekender is, waardoor het een inderdaad zeer belangwekkende sierplant is.

Slechts hoogst zelden komt deze soort in bloei, aangezien er jaren overheen gaan, voordat zij krachtig genoeg daartoe is. Het hier in bloestaand afgebeelde exemplaar mag dan ook zeker wel als een bijzonderheid worden beschouwd. De plant zelf had, tot aan den voet der bloeiwijze, een hoogte van niet ten volle 2 M. Uit het hart verhief zich de krachtige bloemaar, deze werd ongeveer 2½ M. hoog en hing met een sierlijke boog omlaag, zij was bezet met honderden groengele bloempjes, waar de lange, gele meeldraden uitstaken, waardoor de aar een dikte van ± 20 c.M. verkreeg.

De geheele plant leverde een hoogst belangwekkend schouwspel op, dat men slechts zelden te zien krijgt.

Jammer, dat zij na den bloei, zooals al de Agaven, afsterft, zoodat er jaren overheen zullen gaan voor uit de jonge zijpspruiten weer een bloeibaar exemplaar is opgekweekt. E. TH. W.

BOEKBESPREKING.

Een geheel jaar in den tuin, vrij bewerkt naar „Round the year in the Garden” van H. H. Thomas, door E. Th. Witte, Hortulanus te Leiden. Met vier foto's in kleurendruk en 63 illustraties naar de natuur. A. W. Sijthoff's Uitgevers-Maatschappij, Leiden.

EN van den bewerker en van de uitgeefsters is wat goeds te verwachten en daarin werden wij niet teleurgesteld bij het lezen van eenige hoofdstukken. Dit mooie boek leert ons, wat wij gedurende een rond jaar in den tuin te doen hebben en dat is heel wat, immers er wordt verondersteld dat er in dien tuin ook kassen zijn, waarin ook altijd wat te doen is. Op de 313 pagina's zal men menig frisch denkbeeld ontmoeten, menig voorbeeld tot navolging vinden. Het breekt op talrijke plaatsen met een sleur die men hier te lande maar al te veel volgt.

„Men kan”, zegt de bewerker in zijn voorwoord, „van dit boek niet eischen, dat het geheel volledig is, volkomen waar toch is, wat de bekwame schrijver zegt: „dat iedere maand dan een boek, het jaar een plank vol boeken zou eischen! De hoofdzaken worden er echter in besproken, bijzaken en vooral kleinigheden, laat het ter zijde, die op te sporen, ligt juist op den weg van den liefhebber, omdat het vinden er van hem de grootste voldoening geeft.”

Zeer juist, die kleinigheden huppelen als 't ware vanzelf naar je toe, het worden elken dag verrassende vondsten, die in niet geringe mate de belangstelling verhoogen.

Foto C. Steenbergh.

EEN REISJE IN 1762.

HET OVENTJE IN HET BURGERWEESHUIS TE NAARDEN.

Na een voorrede van den schrijver en een voorwoord van den bewerker worden de werkzaamheden in October aangevangen met een blik in de toekomst; dan volgt November met najaarswerk voor zomerbloemen: Najaarstinten, alles betreffende rozen, het gereedmaken van een rozenvak, doorbloeiende klimrozen, ouderwetsche rozen, boordbedden, het vraagstuk der bollen in een boordbed, planten voor in een boordbed, heesters voor in een boordbed, boordbedden in één kleur, een boordbed met witte bloemen, een boordbed met blauwe en met roode bloemen, late tulpen en hoe deze geplant moeten worden. Wormen in het gazon, onkruid in het gras, mos in het gras, besdragende heesters, thomasslakkemeel. In de kas wordt de aandacht gevraagd voor in den winter bloeiende Begonia's, terwijl in den fruittuin ook nog heel wat te doen is: hoe vruchtboomen moeten geplant worden, iets over appels, met een lijstje van dessertappelen en tijd voor rijpheid; idem van peren, pruimen, kersen, frambozen, kruisbessen en het bestrijden van ziekten. In den moestuin kan de eigenaar gedurende het grootste deel van deze maand op zijn lauweren rusten. In December maakt men plannen voor den tuin en worden veranderingen op papier gebracht.

Een met zorg onderhouden tuin is bijzonder dankbaar en zoo kunnen wij in de donkerste aller maanden nog bloemen plukken om vaasjes te vullen. „Een van onze fraaiste en meest geliefde winterheesters is zeker wel de *Jasminum nudiflorum* — deze staat in den Utrechtschen Hortus thans, 16 Januari, in vollen bloei — staat hij op een enigszins beschutte plek, dan zijn zijn slanke twijgen reeds vroeg in den winter met (gele) bloemen bezet.”

Chimonanthus fragrans bloeit in den winter met geelbruine en *C. grandiflorus* onderscheidt zich van de voorgaande door grooter en dieper gekleurde bloempjes. Verder worden nog genoemd *Lonicera fragrantissima* en *L. Standishii*, *Daphne Mezereum*, het aardige Peperboompje: *Cydonia Japonica*, de Japansche Kwee: *Hamamilis mollis* en *H. arborea*, twee tooverhazelaars met gele en bruine bloemen, die als langpootige muggen op en door de takken dwarrelen. *Garrya elliptica* met sierlijke katjes en wij voegen er nog aan toe de Turksche Hazehaast, *Coryluzi Colurna* die wij, eenige jaren geleden, op 21 Januari, in vollen bloei zagen. Hij groeit tot een boom op. En het effect, dat men kan maken met *Rubus biflorus*, een heester die scheuten maakt van 2 tot 2½ M. en zoo wit zijn alsof ze met witkalk waren ingesmeerd. Tegen een achtergrond van groenblijvende planten en beschenen door het maanlicht maakt hij als een groep aangeplant een onvergetelijken indruk.

Wij weten hier te lande geen tuin aan te wijzen waarin hij is aangebracht.

En zoo vindt men in elke maand wat nieuws wat wij voor tuin of kas kunnen gebruiken.

Het zeer vlot geschreven en keurig gedrukte boek wordt gesloten door een alphabetischen inhoud en een register, welke het nazien vergemakkelijken.

De afbeeldingen kunnen onze bijzondere goedkeuring wegdragen.

Summa summarum: een mooi boek dat wij in veler handen wenschen.

J. K. BUDDE.

Amsterdam in Augustus 1853, door Bismarck's bril bekeken.

(Uit twee brieven, één aan zijne vrouw, en één aan zijn vriend Gerlach).

Amsterdam, 24 Augustus 1853.

„Ik heb een afschuwelijken nacht op een vouwstoel doorgebracht, in eene overvolle stoomboot van Antwerpen naar hier. We vertrokken om 1 uur 's nachts en voeren door een veelhoekig labyrint van Schelde-, Maas en Rijnarmen; en zoo kwam ik van morgen om 11 uur te Rotterdam, tegen 4 uur van middag te Amsterdam. Ik heb tot heden ontdekt, dat Holland eene tien mijlen lange vlakke groene weide is, waarop veel struikgewas staat, met ontelbare herkauwende koeien, en tusschen deze liggen eenige, volgens de plaatjes uit oude prentenboeken opgebouwde steden. Dit Amsterdam is eene zonderlinge plaats. Vele straten zijn als in Venetië; sommige geheel met het water tot aan de huizen, andere met eene gracht in 't midden en een bestraten smallen rijweg aan beide kanten van de gracht, met lindeboomen er langs. Er is een rookerige dampkring, waar doorheen eene phantastische warreling van masten en huizen. Het geheel is spookachtig, met zonderlinge gevels en Y-vormige schoorsteenen, zoo gebouwd, alsof een man op zijn hoofd staat en de beide beenen breed uit elkander spreidt, alles in onbepaalde omtrekken. Wat er niet naar Venetiësmakkt, is het roezige leven en de bedrijvigheid en de massa's kostelijke winkels: de eene Gerson (de bekende groote zaak te Berlijn) naast de andere, en mooier geëtaleerd dan mijne herinnering ze bewaart van Parijs en Londen. Als ik het klokkenspel hoor en met eene lange kleiaarden pijp in den mond tusschen het mastenwoud over de in 't halfduister nog avontuurlijker verwarde gevels en schoorsteenen op den achtergrond kijk, dan komen me alle Hollandsche spookgeschiedenissen uit de kinderjaren in de gedachte, van Dolf Heiliger en Rip van Winkel en den vliegende Hollander. En ik ben er op voorbereid van nacht eenige vliegende Hollanders in buffelleer met Spaansche kragen, spitse hoeden en nog spitsen baarden voor mijn bed te zien staan. Ik ben heel blij, Holland eens gezien te hebben.”

S.

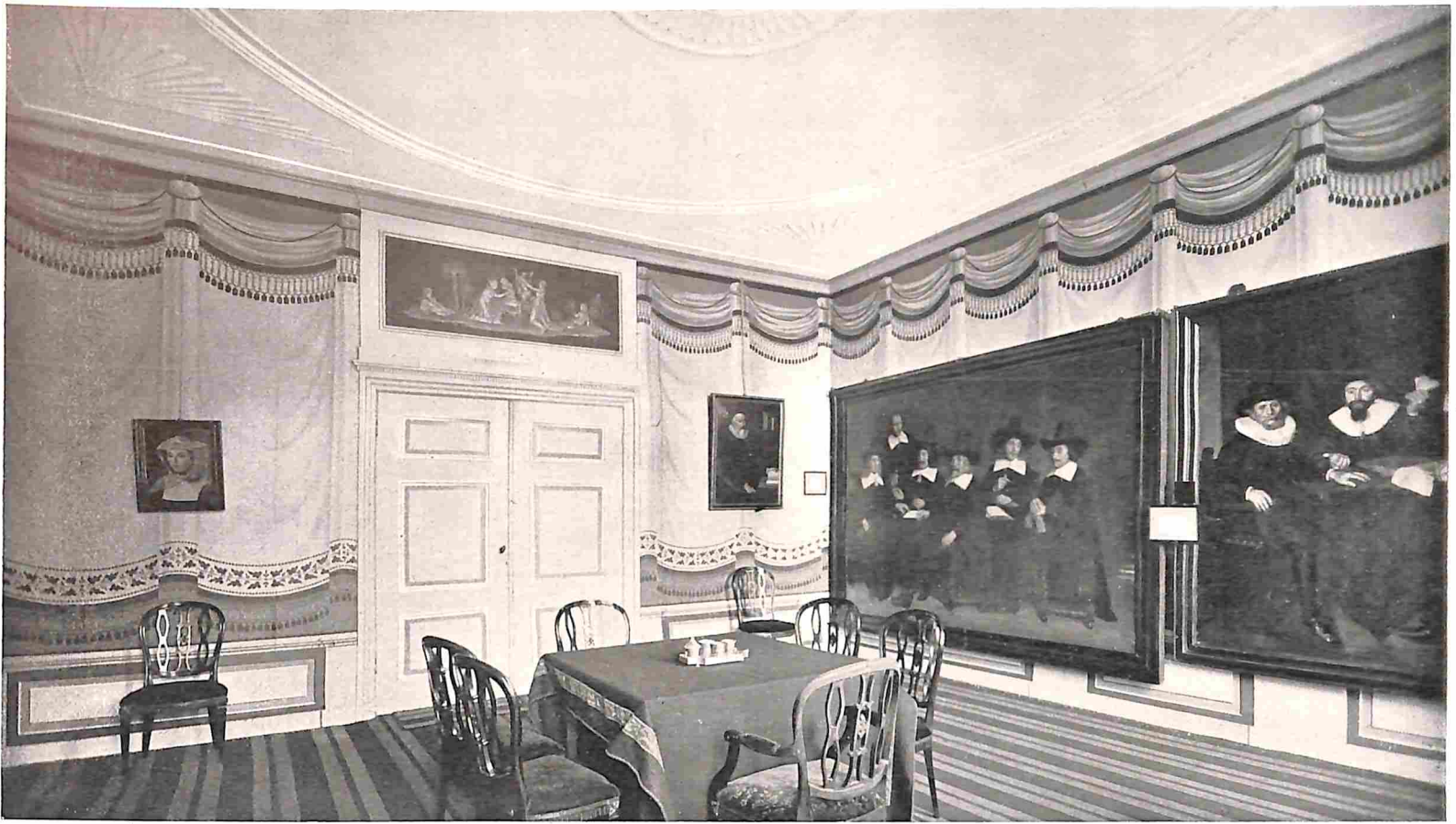

Foto C. Steenberg.

EEN REISJE IN 1762. DE GROOTE ZAAL IN HET BURGERWEESHUIS TE NAARDEN.

EEN REISJE IN 1762.

TOEN in het jaar 1762 Joh. Beckmann, later hoogleeraar te Göttingen, in 't belang zijner studiën een bezoek wilde brengen aan ons land, vertrok hij Donderdag 21 October 's morgens 10 uur met de post uit Hoya aan den Weser en kwam 's middags 3 uur te Nienburg aan, alwaar hij een dag moest wachten omdat de „Hamburger Post” uit Holland nog niet was aangekomen. Den 22sten vertrok hij over Leese naar Stolzenau, bij welke plaats hij den Weser overstak, en kwam Zondag 24 Oct. 's morgens 4 uur te Osnabrück aan. Den 27sten des middags 1 uur vond hij eerst gelegenheid verder te reizen. Hij kon toen „blijven zitten” tot Naarden, een aardig zitje, over Rheine, Schüttorf, Bentheim, Deventer, Apeldoorn, Amersfoort. Eindelijk, na 3 maal 24 uur, kwam hij den 30 Oct. des middags te 5 uur behouden en wel, zij het ook eenigszins door elkaar geschokt, te Naarden aan het station van de Hamburger Post, in de Vrouwenstaat aldaar, aan, om den volgenden dag per schuit de reis naar Amsterdam voort te zetten.

Kon men, vóór de oorlog uitbrak, des morgens te 6 uur uit Hoya vertrekkend, aan den avond van denzelfden dag te Naarden zijn kopje thee gebruiken, bovengenoemde geleerde heer moest volle negen dagen over het reisje doen.

Aan dien „goeden, ouden tijd” herinnert nog altijd het oventje, waarvan de ijzeren plaat versierd is met de afbeelding van een postpaard en het jaartal 1690, hetwelk zich bevindt in het „voorhuis” van Naarden's Burgerweeshuis, schenking van den in 1587 overleden Pater Wijnter, die, gelijk het in de fundatiebrief van 12 Oct. 1579 heet, „voor alle mogelijke hulp en assistentie tegen den overlast van de soldaten”, de goederen van het klooster, waarvan hij de laatste Pater Procurator was, aan de Regeering van Naarden vermaakte, tot hulp en onderhoud der armen en tot stichting van een weeshuis.

Bezienswaard in dit Weeshuis is o. a. de Groote Zaal, in welke de afbeelding hierboven den lezer een kijkje geeft. De schilderij, vijf regenten met weesvader voorstellend, in de eigenaardige klederdracht van hun tijd, is in 1663 geschilderd door G. Kamper. Het portret, links van deze groep, stelt hoogst waarschijnlijk Pater Wijnter, den laatsten Pater Procurator van Naarden's klooster voor. De woorden „Pater Laurens Gijsbertz, stichter dezer convent, anno 1438, obiet 5 Sept. 1473”, die op de keerzijde van het doek stonden, zijn bij de restauratie in 1851 boven het portret geschreven omdat zij abusievelijk aangemerkt werden als verklaring bij den hier afgebeelden persoon, terwijl zij eenvoudig beschouwd moeten worden als een aantekening betreffende 't klooster, waarvan Pater Wijnter het laatst aan 't hoofd stond.

Aan de andere zijde der deur hangt het portret van de Abdis van 't Convent, welke beeltenis blijkens vermelding aan de keerzijde, door den regerende Weesmeester Cornelis Brouwer den 17 Augustus 1789 aan het Weeshuis present werd gedaan.

Er is nog een ander Regentstuk — zes weesmeesters met den weesvader, of „binnenvader” — hetwelk in 1644 geschilderd werd door A. Camerarius.

F. W. DRIJVER.

HET AMERIKAANSCH E DUEL.

DOOR EWALD GERHARD SEELIGER.

(10)

(Geautoriseerde Vertaling).

TOM deed een poging om het peil van zedelijkheid van den ethischen huwelijkshervormer te verhoogen en vroeg argeloos: „Heb je geen lust om naar je eersten man terug te keeren?”

„Patrick, wil je van me af zijn?” riep ze jammerend. „Dan zul je me leeren kennen! Ik weet nog niet, wat ik doen zal, maar het zal iets verschrikkelijks zijn. Misschien krab ik die Cravath, die mismaakte mummie, de oogen uit.”

„Neen! Neen!” kalmeerde hij haar en streek haar over de hand. „Het is maar een psychologische vraag, die verder niets beteekent. Aangenomen, dat je Patrick Peppercorn niet lief hadt, zou je dan tot je eersten man terugkeeren? Zou hij je in dat geval aannemen?”

„Wat een dwaze vragen!” lachte ze weifelend. „Of ik naar hem zou willen terugkeeren? Of hij mij zou aannemen? Wat voor zin heeft dat? Ik weet immers heelemaal niet, waar ter wereld hij zit. Hij is scheepskapitein en vaart de heele wereld over. Ik wilde niet mee. Dat is niets voor mij.”

„Scheepskapitein!” herhaalde Tom argeloos. „Misschien groeit er nog een kalme landrot uit hem, als jij tot hem terugkeert.” „Sam Shuttlecock een landrot!” riep zij. „Daar is hij niet bepaald de man naar. Die leeft en sterft op het water.”

„Sam Shuttlecock!” stamelde Tom en rees op. „Je man heet Sam Shuttlecock? Maar dan ben je mijn tante!”

„Tante!” rochelde zij, terwijl haar oogen in hunne kassen rolden. „Dat heeft me nog niemand gezegd, Patrick, je bent werkelijk heelemaal overstuur. Heer in den hemel, pas toch op. Je komt anders nog in een krankzinnigengesticht terecht!”

„Liefste tante!” riep Tom, ten hoogste verheugd, en trok haar naar zich toe. „O, wat zal oom Sam blij zijn als je naar hem wilt terugkeeren. Ik geloof dat hij van louter vreugde op één been het heele dek van de „Free Love” zal ronddansen.”

„Patrick!” kreunde Elinor Club en rukte zich angstig uit zijn omarming los. „Je lijkt wel gek. O God, ik ben werkelijk bang voor je. Je wilt mij toch niet vermoorden? Krankzinnigen zijn tot alles in staat!”

„Ik ben in 't geheel niet Patrick Peppercorn, ik ben Tom Fleitman!” schreeuwde hij haar in de ooren.

„Ja, ja!” stamelde zij zenuwachtig. „Je bent Tom Fleitman. Ik weet het wel. Dat is je idee-fixe. Maggie heeft gelijk. O, ze heeft het me dadelijk al gezegd, dat nog niet alles bij je in orde is.”

Stikkend van het lachen liet Tom zich op den divan vallen. Elinor Club's hemelsblauwe oogen vlogen ondertusschen als een paar schuw geworden tortelduiven door de kamer. Eindelijk bleven zij rusten op den handdoek bij de waschtafel. Zij nam hem op, maakte hem flink nat en ging er heel voorzichtig mee naar Tom.

„Ga liggen, Tom!” smeekte ze. „Ga liggen, Patrick! Bedenk toch, hoe verschrikkelijk het zou zijn, als je een aanval van razerij kreeg. Hoe afschuwelijk! Ik zal je dezen doek om je arme hoofd doen. En dan telefoneer ik om den dokter.”

Tom liet toe, dat zij met moederlijk bezorgde handen den natten doek om zijn voorhoofd bond, maar tegen het laten halen van een dokter verzette hij zich met kracht.

„Dokters maken mij razend!” verklaarde hij kategorisch, terwijl hij Elinor Club bij de hand vatte. „Je denkt, dat ik gek ben. Welnu, weet je wat het beste middel is om een kranzinnige van zijn idee-fixe te bevrijden? Op zijn beweringen ingaan en hem later op goede gronden van zijn dwaling overtuigen.”

Zij knielde naast den divan, over haar geheele lichaam trillende. „Luister dus. Ik ben niet Patrick Peppercorn, maar Tom Fleitman, de neef van Sam Shuttlecock. Tom Fleitman, die naam ken je toch?”

„Ja!” knikte zij radeloos. „Fleitman was een zwager van Sam Shuttlecock. Eigenlijk heette hij Fleitmann, met twee n's, want hij was een Duitscher; zijn vader kwam uit Buxtehude bij Hamburg. Die goeie Fleitman was met zijn vrouw op onze bruiloft. Hij was een vroolijke aardige kerel, maar zijn vrouw, wat was dat een vervelend mensch!”

„Je spreekt over mijn moeder!” herinnerde Tom haar op droevigen toon.

„Ze heeft natuurlijk ook haar goede eigenschappen gehad”, voegde zij er haastig aan toe. „Leeft zij nog?”

Tom schudde ontkennend met zijn hoofd en sloot de oogen.

„Is ze gestorven!” zuchtte zij medelijdend, hem echter scherp in het oog houdend. „En Fleitman?”

„Is ook overleden!” sprak Tom ernstig. „Hij heeft niet lang zonder haar kunnen leven en is haar spoedig gevolgd. Herinner je je nog, dat zij een zoon hadden?”

„Hij was toen zeventien of achttien jaar,” zei zij, pogend met hem mee te praten, om hem in een goede stemming te houden. „hij studeerde ergens.”

„Maar veel leeren deed hij niet!” voegde hij er aan toe. „Ik ben die zoon.”

Nu werd zij weer angstig; zij verborg dit echter voor hem en trachtte te lachen.

„O Patrick. Nu begrijp ik het. Je wilt me voor den gek houden.”

„Weet je wel,” ging hij kalm voort, „dat Sam Shuttlecock nog altijd van je houdt? Denk eens aan, zeven jaren lang heeft hij onafgebroken van je gehouden, zonder je te zien. Die standvastige liefde heeft hem zelfs wat zonderling gemaakt. Elinor, ga naar hem terug! Ik wil je bij hem brengen. Dan wordt hij plotseling weer jong en laat alle grillen varen.”

Zij ging nu in vollen ernst op zijn woorden in.

„Neen!” riep zij snel. „Ik wil hem niet weerzien.”

„Waarom niet, Elinor?” vroeg hij vriendelijk.

„Ik wil niet naar hem terug!” snikte zij, en drukte haar gezicht tegen zijn schouder. „Jou alleen, Patrick, zal ik vertellen, waarom niet. Omdat ik mij voor hem schaam. Ik zou voor hem in den grond zinken van schaamte. Ik heb de mannen leeren kennen, dat verzeker ik je. Ik heb je daar trouwens nooit een geheim van gemaakt. En ik kan je zeggen, dat onder al die mannen maar één fatsoenlijke was. En die heette Sam Shuttlecock. En juist daarom kan ik niet naar hem terugkeeren.”

Tom kwam overeind, drukte haar zonder iets te zeggen aan zijn borst en kuste haar op mond en wangen, als maar zelden een neef zijn tante kust.

„O, Patrick!” zuchtte zij overgelukkig. „Ik wist wel, dat je van mij houdt, van mij alleen. En ik heb zoo'n ontzettende behoefte aan liefde.”

„Ja, Elinor!” juichte hij. „Nu verlaat ik je niet, vòòr je naar Sam Shuttlecock wilt terugkeeren.”

„Dan zullen wij altijd bij elkander zijn!” fluisterde zij en kuste hem zachtkens. „Maar je moet je in acht nemen, Patrick. Je moet je niet weer zoo opwinden. Zal ik je nog maar liever niet een kouden doek omdoen?”

„Neen!” riep hij, terwijl hij den handdoek in een hoek wierp. „Met den eersten den besten trein gaan wij weg.”

„O Patrick!” riep zij overgelukkig en vloog hem om den hals.

„Wat goddelijk. Wij tweeën alleen. Ik ga dadelijk mijn koffers pakken. Cravath zal barsten van jaloerschheid!”

En ze vloog de kamer uit.

Tom dacht na. Hij kon toch onmogelijk aan oom Sam diens vrouw terugbrengen en tevens binnen zeven uur aan zijn eigen leven een eind maken. Die twee zaken waren onvereinigbaar. Hij moest tusschen een van beide kiezen.

De zonderlinge gebeurtenissen, die hij heden beleefd had, deden zijn avonturen van den vorigen dag verbleeken. Wat was Nathanael Mobson eigenlijk voor hem? Niets als een opgeblazen kikkvorsch, die men hoogstens weer in de sloot trapte, waar hij uitgesprongen was.

Bovendien was aan boord van de „Free Love” veel meer gelegenheid dan hier in Key West, om door een quasi-onvoorzichtigheid aan zijn leven een einde te maken. Als dat noodig was!

Maar het wàs niet noodig. Hij was zoo langzamerhand tot het inzicht gekomen, dat het beter is een levende eerlooze dan een eerlijke levenlooze te zijn.

En als Gladys zelf niet bemerkte, dat Nathanael Mobson een

schurk was, dan moest ze maar met hem gelukkig zien te worden. Dan was zij niet de vrouw, zooals Tom haar zich had voorgesteld!

Tom was juist van plan zich na deze beslissing, die hem een heele opluchting was, met een slok thee met rum te verkwikken, toen Evangeline Cravath naar binnen stoomde.

„Je wilt met Club alleen er van door!” riep zij opgewonden.

„Daar komt niets van in. Wij gaan mee. En in Chicago zal ik met haar afrekenen. Je wilt het niet anders, naar het schijnt!”

„Mij best!” sprak Tom, stak de handen in de zakken en begon te fluiten.

„Patrick!” siste de vleeschfabrikantsweduwe hem toe. „Je schijnt ook vergeten te hebben, dat je op zeven wissels mijn naam gezet hebt.”

„Ik?” lachte Tom uitgelaten. „Ik heb er nooit flauw over gedacht dat te doen.”

„Ik kan je dadelijk laten arresteren!”

„Dat zou ik heel beroerd vinden!” bekende hij openhartig. „Ofschoon weldra blijken zou, dat men den verkeerde voor had.”

„Patrick, je kent me!” dreigde Evangeline Cravath. Op dit oogenblik dook achter haar Maggie's gezichtje op. Zij hief smekend de handen omhoog.

Tom streek zich eenige malen door zijn haren en draaide vervolgens bij.

„Onder welke voorwaarden zie je er van af, mij te laten arresteren?” vroeg hij koud en zakelijk.

„Wanneer je met mij naar Chicago terugkeert!” sprak Evangeline Cravath wat kalmer. „Bij uitzondering wil ik toestaan, dat die Club met ons meereist. Maar dan is het uit! En van vertrouwelijkheidjes op reis wil ik niets weten.”

„Ik ook niet!” snauwde hij haar toe.

Even voor zes uur vertrok de eerste trein, de express ging eerst des avonds. Tom stond er op, reeds om zes uur weg te gaan.

„Neem je haar mee?” vroeg Elinor Club op het perron, op haar medeminnares en Maggie wijzende.

„Ik hoop dat we ze onderweg kwijt raken!” zei hij zachtjes. „Denk dat maar niet, Patrick!” fluisterde zij. „Ze gaan dus mee. Ik moet toch naar Chicago: ik heb nog maar weinig geld bij me. Van daar uit kunnen we gemakkelijk naar Canada vluchten. Ik weet in de Canadeesche Alpen een heerlijk hotel. 't Is er als in een paradijs!”

„Patrick!” fluisterde Maggie, die Tom genaderd was. „Wees toch verstandig! Tante is woest, dat je met die Club geheime afspraakjes maakt. En ik vind het ook niets prettig.”

Aan conversatie zal het me niet ontbreken, dacht Tom, in zich zelve lachend, toen hij het trapje van den restauratie-wagen opging. Tien minuten later vloog de trein reeds door de eerste lagune.

En het zwarte badcostuum in de laatste hut voor de mannen wachtte te vergeefs op den zelfmoord-candidaat. . . .

(Wordt vervolgd).

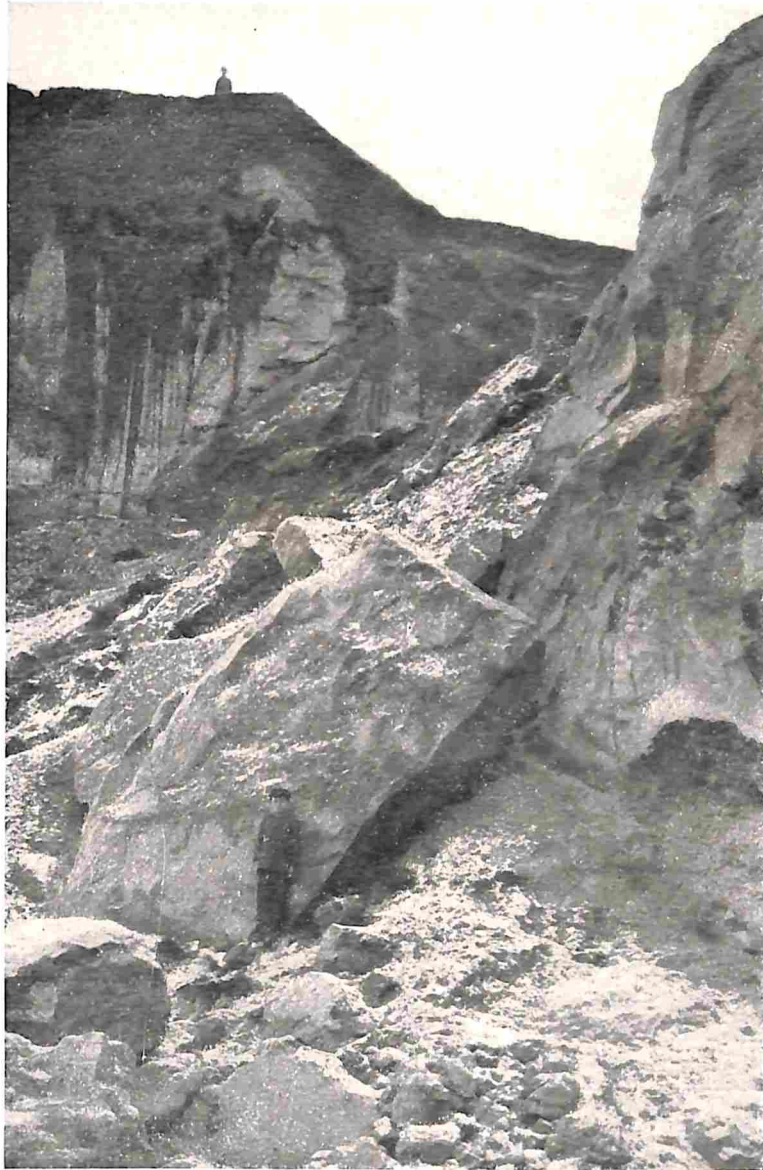

Foto Haagsch Ill. Bur.

DE INSTORTING VAN DEN ST. PIETERSBERG BIJ MAASTRICHT.

In den afgeloopen zomer was een der grotten van den St. Pietersberg ingestort; eenige weken geleden nu stortte een stuk bouwland van groote oppervlakte daarboven in, zoodat het thans aan een krater doe aenken.